

Back to USSR:

**Oppbygning og utvikling av en sovjetisk velferdsstat i perioden 1945 – 1991
med fokus på pensjonstrygd.**

**Masteroppgave i Politikk og Samfunnsendring
PO310S**

**Anna Aparenko
Student nummer 262023
Kandidat nummer 2**

Våren 2012

**Fakultet for samfunnsvitenskap
Universitet i Nordland.**

Contents

Forord	5
Kapittel 1. Innledning.....	6
1.1 Introduksjon.....	6
1.2 Oppbygging og bakgrunn	8
1.3 Problemstilling og avgrensning	10
1.4 USSRs trygdesystem i grunnlagsperioden (1917-1941)	10
1.4.2 Konklusjon.....	12
Kapittel 2. Teoretiske velferdsstatsmodeller.	14
2.1 Introduksjon.....	14
2.2 Generelt om velferdsstaten	16
2.3 Den liberalistiske modellen. (United States, Canada og Australia) Minimal velferdsstat	18
2.4 Den konservative (korporative) modellen (Østerrike, Frankrike, Tyskland og Italia) ...	21
2.5 Den sosial - demokratiske modellen (Nordiske land)	24
2.6 Pensjonssystemdifferanser under ulike velferdsregimer	26
2.7 Andre synspunkter	28
2.8 Hypoteser.....	29
Kapittel 3. Metode og datagrunnlag.....	31
3.1 Innledning	31
3.2 Kvalitativ analysemetode	31
3.3 Datasamling	32
3.3.1 Primærdata.....	32
3.3.2 Sekundærdata	32
3.4 Datasamlingmetode	33
3.5 Dokumentanalyse	33
3.5.1 Strukturert analyse.....	35
3.6 Reliabilitet og validitet	35
3.7 Kvantitativ metode	36
3.8 Analyse av data.....	37
3.9 Begrensning av datamaterialet.....	38
Kapittel 4. Framveksten av sovjetiske pensjonssystem i periode 1945-1991.	39

4.1 Første endringer etter krigen 1945-1956 (Stalin epoken- epoken av gjenoppretting av økonomien).....	39
4.2 Den nye pensjonsloven om statspensjoner til arbeidere og offentlige tjenestemenn fra 1956 (Khrusjtsjovepoken)	45
4.2.1 Innledning.....	45
4.2.2 Generelle punkter i loven	46
4.2.3 Beregning av pensjoner og størrelse på pensjoner i henhold til den nye loven	47
4.2.4 Konklusjon	50
4.3 Utviklingen av ansiennitetspensjoner som system	50
4.3.1 Konklusjon	51
4.4 Personlige pensjoner.....	52
4.5 Pensjonsloven for kollektivbrukere fra 1964 (Khrusjtsjovepoken. Tiden for reformer i landbrukssektoren.).....	53
4.5.1 Innledning til loven	53
4.5.2 Generelle punkter i loven	54
4.5.3 Beregning av tjenestetid	56
4.5.4 Beregning av pensjoner og størrelse på pensjoner	56
4.5.5 Rolle til indre sosiale hjelpefond på kolkoser etter vedtakelsen av loven om statspensjoner for kollektive bønder fra 1964.	58
4.5.6 Konklusjon	59
4.6 Den førstkommende forbedring av pensjonstrygden. Loven fra 26. september 1967 ...	59
4.7 Utviklingen av pensjonstrygden i Sovjetunionen på 1970-1980 tallet.	60
4.7.1 Innledning. Utvikling av pensjonstrygd i 1970-tallet.....	60
4.7.2 Utvikling av pensjonstrygd i 1980-tallet.....	62
4.9 Vedtak om frivillig pensjonsforsikring for arbeidere, offentlige tjenestemenn og kollektivbønder fra 1987-1988 og loven om pensjonstrygd for statsborgere i USSR fra 1990. (Gorbatsjovperioden. Perioden med ”perestrojka” eller omstrukturering, innføring av begrenset form for markedsøkonomi).	63
4.9.1 Innledning til vedtaket.....	63
4.9.2 Innføring av frivillig pensjonsforsikring. Generelle punkter i loven	64
4.9.3 Konklusjon	66
Kapittel 5. Den sovjetiske velferdsstaten i lys av Esping-Andersens typologi	67
5.1 Innledning. Sovjetisk velferdsstat.....	67
5.2 Pensjoner	69

5.3 Hypoteser.....	70
5.4 De-kommodifiseringsdimensjon	71
5.4.1 Minste pensjon som er prosent av standard gjennomsnittlig lønn	71
5.4.2 Gjennomsnittlig pensjon som er prosent av standard gjennomsnittlig lønn.	72
5.4.3. Bidragsperiode : hvor mange aktive arbeidsår man må ha for å få basispensjon ..	73
5.4.4 Individuell del av pensjon: hvor mye man må betale selv inn i pensjonskassen	73
5.4.5 Sammendrag.....	74
5.5 Stratifiseringsdimensjon	75
5.5.1. Antall yrkesbasertepensjons programmer (korporatisme)	75
5.5.2 Pensjoner for embetsmenn som er prosent av BNP (etatisme)	76
5.5.3 Andelen av private pensjoner i pensjonssektor	78
5.5.4 Graden av universalisme som måles gjennom prosent av relevant befolkningen (16-65 år) som dekkes med pensjoner	78
5.5.5 Forholdet mellom gjennomsnittspensjon og maksimalpensjon	79
5.5.6 Sammendrag.....	80
5.6 Familialismedimensjon.....	80
5.6.1 Familiekonsept og plassen til familien i sovjetisk ideologi og samfunn.....	81
5.6.2 Offentlig barneomsorg (for barn under 3 år).....	82
5.6.3 Statlige utgifter til familieytelser som prosent av BNP.....	83
5.6.4 Hjemservice for eldre (for mennesker som er 65 år og over)	83
5.6.5 Utgifter til subsidiering av familier med barn	84
5.6.6 Sammendrag.....	84
Kapittel 6. Konklusjon.	85

Forord

Dette dokumentet representerer en avsluttende del av mitt studie ved Universitet i Nordland, linje for Master i Politikk og Samfunnsendring.

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært både utfordrende og spennende fordi jeg fikk muligheten til å bruke russiske kilder på biblioteker da jeg var i hjemlandet. Det var viktig for meg ettersom jeg kunne benytte mine historiske kunnskaper jeg fikk fra tiden da jeg studerte historie ved Pomor Statlige Universitet i Arkhangelsk.

Skriveprosessen har strukket seg over noen år på grunn av fødselspermisjon og reise til hjemlandet. Oppgaven har vært under kontinuerlig veiledning av to professorer i statsvitenskap fra Universitet i Nordland: Per Arnt Pettersen og Asbjørn Røiseland. Tusen takk for oppmuntring og god veiledning.

Ellers vil jeg takke familie og venner for oppmuntrende ord og interesse gjennom hele prosessen, nemlig Milla Marie Mathiassen, Kristin Nikolaysen, Magnus Gudim og Marit Irene Nyborg Haugerud. De siste månedene har det meste som kan minne om et sosialt liv blitt tilsidesatt. Mann, barn og studier har måttet dele på oppmerksomheten og sosiale aktiviteter har ikke vært særlig prioritert.

En spesiell takk rettes til min mann, Arne Mathiassen, for at han etter beste evne har lagt til rette for at jeg skal kunne fullføre denne mastergraden.

Kapittel 1. Innledning

1.1 Introduksjon

Velferdsstaten og velferdsstatsordninger i den form som det eksisterer i verden i dag dukket opp for kun ca. 50 år siden. Men i dag kan vi ikke forestille oss et liv uten dem. Troverdige sosiale garantier som lønnsøkning, sosialhjelp, alderspensjon og mange andre har blitt til en selvfølge for mennesker i industrialiserte land.

I dagens Russland er denne tendensen også ganske utbredt. Mange mennesker stiller store krav til statens sosial politikk angående velferdsordningene. Mange pensjonister forventer pensjonsøkninger, mange mødre forventer økning av barneytelser og innføring av pappa-permisjon som i mange europeiske land. Samtidig er skepsisen til sosialgarantiene stor, fordi det skjer nesten ingen reelle endringer med mindre staten ivaretar tidligere oppnådde ytelser eller goder.

Det er en kjensgjerning i Russland i dag at størstedelen av befolkningen savner den sovjetiske tiden og vil vende tilbake til USSR. I følge en undersøkelse som ble foretatt i 2007 av en uavhengig forskningsorganisasjon «Levada - senter» (russ. Левада-центр) som er blant de 30 ledende forskningsorganisasjoner i Russland, fant de ut at ca. 60 % av den russiske befolkningen «... sitter med en følelse av nostalgi» for den sovjetiske tiden (The Christian Science Monitor 23 dec. 2009). I 2000 var andelen av befolkningen som ville vende tilbake til USSR 75 %.

I masteroppgaven min vil jeg prøve å oppsummere den brede sovjetiske erfaringen om velferdsordningen, pensjonstrygd og sammen med det skal jeg forsøke å sammenlikne det sovjetiske velferdsstatssystemet med vestlige velferdsstater.

Jeg valgte å sette søkelys på pensjonstrygden fordi:

- Det er et stort del av velferdssystem og enkelte anser kun pensjonstrygd som velferdsstat.
- Jeg ønsker økt oppmerksomhet omkring problematikken rundt noen av samfunnets svakeste, som i en snar framtid vil være et gjeldende problem for store deler av befolkningen. Faktum er at hele verdenssamfunnet nå opplever en intens aldringsprosess grunnet demografisk kollaps, og ikke minst utviklingen av nye medisinske behandlingsmetoder som senker dødelighetstallene.

Gjennomsnittsalderen for verdensbefolkningen blir stadig høyere. ”Siden 1980 er dødeligheten i Norge halvert. På 30 år har den forventede levealderen for menn økt med 6 år, fra vel 72 år til knapt 79 år. For kvinner har den gjennomsnittlige levealderen økt med 4 år, fra 79 år til 83 år” – skriver Aftenposten med henvisning til Statistisk sentralbyrå (Aftenposten 6 des. 2010).

Samme situasjonen ser vi i Russland nå, til tross for at i Sovjetunionen er antallet av eldre mennesker i alder 60 år og høyere vokst ganske kraftig. I 1940 utgjorde eldre mennesker 6,8 % av hele befolkningen, men allerede i 1975 økte denne prosenten til 13,3 (Tuchkova, Zaharov 1988).

Diagram 1. Kilde: Demoscope death rates, Demoscope birth rates, Rosstat (oktober 2009)

Den neste tabellen viser prosessen av aldring av den europeiske befolkningen med eksempel fra Tyskland, Frankrike, Italia og Stor Britannia.

Tabell 1. Andel av mennesker 60 år og over som % av hele befolkningen.

Land	År						
	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040
Tyskland	15,5	15,5	17,1	20,4	21,7	25,8	27,6
Frankrike	14,0	13,8	15,3	16,3	19,5	21,8	22,7
Italia	13,5	13,6	15,3	17,3	19,4	21,9	24,2
Storbritannia	14,9	15,1	14,5	14,6	16,3	19,2	20,4

Kilde: National Research Council. Preparing for an aging world: The Case for Cross-national Research, Committee on Population and Committee on National Statistics, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: National Academy Press, 2001.

- Det å sette søkelyset på en så viktig side av denne prosessen som oppbygning og utvikling av pensjonstrygd i USSR¹, kan bidra til å skape et sammenlignbart bilde av lignende prosesser i andre land. Gjennom komparasjon kan vi lære mer om disse prosessene, og dermed forbedre forskningen.

1.2 Oppbygging og bakgrunn

Oppgaven min er oppbygd på følgende måte.

- Innledning

I innledning skal jeg presentere emnet til oppgaven min og forklare hvorfor jeg har valgt akkurat dette emnet.

- Teori

I teorikapittelet beskriver jeg typologisering av tre modeller som ble utviklet av den danske sosiologen Gøsta Esping- Andersen. Jeg støtter meg hovedsakelig til de to arbeidene hans “The three worlds of welfare capitalism” (1990) og “Social foundations of postindustrial economies” (1999) som beskriver opprinnelse, utvikling og forskjeller av liberalistiske, konservative og sosialdemokratiske modeller av velferdsstaten. I tråd med Esping- Andersen, gjør jeg dette ved bruk av tre dimensjoner dekommodifisering, stratifisering og familialisme.

¹ USSR- Sovjetunionen, Unionen av sosialistiske radsrepublikker. En sosialistisk stat som eksisterte i Øst-Europa og Asia i 1922-1991.

Som oppsummering av denne beskrivelsen har jeg laget en komparativ tabell og ved hjelpen av disse tre dimensjoner og de viktigste kjennetegn sammenligner jeg disse tre regimer.

Videre i kapittelet forsøker jeg å anslå grad av dekommodifisering, stratifisering og familialisme for Sovjetunionen og etablerer tre hypoteser. Disse tre hypotesene skal jeg benytte videre i analysekapitlet.

- Metode og data

I metode- og datakapitlet redegjør jeg for to hovedmetodologiske tilnærminger som jeg bruker i oppgaven. Den første er dokumentanalyse og den andre er behandling av statistikkdata. Størstedelen av data som jeg benyttet i oppgaven var offisielle sovjetiske dokumenter deriblant lover, vedtak, dekreter, forskrifter osv. Disse hører alle til primære datakilder. Foruten dem brukte jeg også sekundærdata som andre forskningsarbeid, referater og internettkilder.

- Empiri

Empirikapitlet av masteroppgaven min er hovedsakelig en beskrivelse av oppbygning og utvikling av det sovjetiske pensjonstrygd i årene fra 1945 til 1991. Der skriver jeg om de to viktigste beslutningene som ble vedtatt av den sovjetiske regjeringen i denne perioden. Disse er vedtakene om *Den nye pensjonsloven for arbeidere og offentlige tjenestemenn fra 1956* og *Pensjonsloven for kollektivbønder fra 1964*. Underveis beskriver jeg mange andre lover og forskrifter som ble vedtatt før og etter de to hovedlovene. Deretter avslutter jeg dette kapitlet med en beskrivelse av det siste steget som ble foretatt i forhold til pensjonslovgivning i Sovjetunionen, som var innføring av frivillig pensjonsforsikring under Gorbachjov og perestrojka årene.

- Analyse

I analysekapitlet analyserer jeg tre hypoteser som ble utviklet i kapitlet om teoretiske perspektiver. For å bekrefte eller avsanne disse tre hypoteser vurderer jeg graden av dekommodifisering, stratifisering og familialisme i Sovjetunionen. Det gjør jeg ved hjelp av et antall indikatorer. Jeg bruker samme indikatorer som Esping-Andersen brukte i sine undersøkelser. Det var ikke alltid lett å finne ut samme data fra samme tidsperiode som Esping- Andersen brukte, derfor vil noen resultater i analysen er noe usikre.

- Konklusjon

I konklusjonskapitlet oppsummerer jeg analysen, og trekker hovedkonklusjoner på de spørsmål som er reist innledningsvis i oppgaven.

1.3 Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen i denne oppgaven ser på makroutfordringer ved pensjonssystemets oppbygning under USSR i perioden 1945-1991 som et eksempel.

- Hva preget pensjonssystemet under Sovjetunionen fram til 1991?
- Med utgangspunkt i det sovjetiske pensjonssystemet og i lys av den vestlige velferdsstatens forskning, hva slags type velferdsstat praktiserte Sovjetunionen?

1.4 USSRs trygdesystem i grunnlagsperioden (1917-1941)

Flere eksempler i det historiske perspektivet viser at hovedhensikten med opprettelsen av en stat basert på sosialistiske ideer er etableringen og utviklingen av et velutbygd offentlig trygdesystem som gjelder alle borgere.

I Sovjetunionen ble et slikt system med tiden til hovedparten av hele statens funksjonelle hierarki. Derfor kunne Sovjetunionen (som den første av de sosialistiske statene) kalles for en velferdsstat.

For det første vil jeg skrive litt om hovedpunktene når det gjelder trygdesystemets oppbygning 1918-1945:

I og med at staten eksisterte fra 1917, konstateres det at allerede i 1918 trådte de første nye (i tillegg til de som ble igjen fra før av) trygdeytelser i kraft. Disse var av tre slag:

- arbeidsløshetsstrygd,
- uføretrygd (kun til arbeidere)
- syketrygd (også kun til arbeidere).

Videre ble yrkesskadetrygden økt i pengeverdi i 1924.

I 1927 ble det for første gang introdusert alderspensjon, men kun til arbeidere.

Etter 10 år, i 1937, ble det også innført alderspensjon til offentlige tjenestemenn.

Det aller første utkastet til alderspensjonsordninga i Sovjet (1927) gjaldt kun arbeidere i noen bestemte yrker.

På 1930-tallet, i årene som er kjent som «kollektiviseringen av jordbruk», ble også kollektivbøndene trukket inn i dette systemet ved at staten innførte alderstrygd- og uføretrygdordninger for dem.

I utgangspunktet var disse første trygdeordningene for bønder omfattende men svake. Staten var ikke villig til å betale et øre for dem, og alt gikk på bekostning av hvert nyetablerte og dermed fattig kollektivbruk. Mangel på statens trygdstøtte til kollektivbrukene gjorde at trygdesystemet sviktet. Dette var kun papir som ikke hadde noe med virkeligheten å gjøre. For å bøte på manglene ble kollektivbøndene gitt tillatelse til å selge produkter, særlig grønnsaker og frukt, fra sine små private jordlapper på mer eller mindre frie kolkos-markeder².

En sjelden gang sto det i enkelte kollektivbruksstatutter som bindende vedtak at bøndene hadde krav på alders-, syke - og uføretrygd som pengeforsyning.

Disse sjeldne forskriftene i statutter til noen av kollektivbrukene kunne ikke endre bildet i sin helhet. Som oftest hadde bøndene absolutt ingenting å leve av ved oppnådd pensjonsalder, hvis de ikke hadde noe familie rundt seg, da de ikke lenger var i stand til å beholde sine private jordlapper. La oss se nærmere på det langt fra perfekte, men allikevel bemerkelsesverdige og uansett positive forsøket på oppretting av trygdesystemet som gjaldt sovjetiske bønder på 30- tallet.

Som nevnt tidligere hadde hvert kollektivbruk sine egne statutter, der det gjennomsnittlige sett nesten ikke fantes noen forskrifter om materielle eller økonomiske ytelser ved bønders alderdom. Tvert imot, ekstremt lave innkjøpspriser på jordbruksproduksjon, harde tilbakebetalingsvilkår på forskjellige lån fra staten, pliktig regelmessig oppgjør med MTS-er (maskin- og traktorstasjoner), samt betaling for

- arbeidet utført av mekanikere,
- frø- og grovfôrsinnkjøp,
- frøfondslaging osv.

gjorde at «resten» av pengemidlene, som kunne ha vært utbetalt til bøndene i form av trygdeytelser (henholdsvis f.eks. antall arbeidsdager i året), - ble brukt opp.

² Kolkos-kollektivbruk i Sovjetunionen. Eksisterte i periode fra 1930 til 1991.

En arbeidsdag på kollektivbruket kunne bli utregnet som enten to eller en halv dag avhengig av ens kvalifikasjoner eller sesongstype.

Blant de som tjente mest var smedene, maskinoperatører, kollektivbrukets styre og administrasjon. Vanlige bønder og hjelpearbeidere satt igjen med den laveste opptjeningen. De måtte gjøre en ekstra innsats på sine opprinnelig «egne» gårder for rett og slett å ha mulighet til å overleve i det daglige. Mange av dem var svært avhengige av sine barn og sine private gårder gjennom hele livet.

I 1935 ble det vedtatt en mønsterstatutt for kollektivbrukene der hvert og ett kollektivbruk ble pålagt å danne et sosialt hjelpefond å hjelpe funksjonshemmede, eldre, uføre og fattige å betale offentlige tjenester (f.eks. barnehageavgift, boligavgift o.l.) og utbetale støtte til flerbarnsfamilier, enslige barn osv. (f.eks. bostøtte, feriestøtte o.l.)

Et slikt fond skulle opprettes ved bruk av 2 % av kollektivbrukets bruttoproduksjon (både innhøsting og buskapproduksjon skulle tas med). Der det var mulig gav kollektivbruket støtte til sitt fond i form av kontanter og matvarer også.

Etter egen vurdering kunne kollektivbrukets ledelse dele ut en fast pensjonsordning til sine gamle og funksjonshemmede medarbeidere i form av månedlig forsyning med matvarer, kontanter eller såkalte "arbeidsdager" som en konvensjonell enhet. Størrelsen på pensjonsstøtte og pensjonsalderen ble bestemt av generalforsamlingen av kollektivbruks medlemmer eller kommissærer. Vanligvis ble støtten basert på et bytteøkonomi-prinsipp. For eksempel i Myaksinskiområdet i Vologda-region i 1932 ble eldre medlemmer av kollektivbrukene månedlig tilbudt 10-12 kg korn pluss fyringsved. (Dimoni 2002)

Men til og med slike pensjons "utbetalinger" var ikke bindende, så bøndene i en "rik" "kolkos" (kollektivbruk, russ. "kollektivnoje khosjajstvo", fork. "kolkos") fikk sin pensjon utbetalt, men "fattige" kolkoser hadde ingen mulighet til å støtte sine eldre, syke og svake. Ofte ble det slik at de "fattige" kollektivbrukene ikke hadde midler til å dekke lønnsutgifter til de som sto i jobb.

Likefullt var USSR's trygdesystem sin svake utvikling i gang.

1.4.2 Konklusjon

Trygdesystemet i Sovjetunionen før den andre verdenskrig var preget av utvalgte/særskilte men ikke alminnelige såkalte universale ordninger. Trygdeordningene som dukket opp i løpet

av de første tiårene da USSRs eksisterte var rettet mot arbeidstakere. Litt senere ble offentlige tjenestemenn inkludert i disse ordningene. Når det gjaldt bøndene eller kollektivbrukene som vi kaller dem, ser vi at de ikke hadde noen hjelp fra staten. All sosialpolitikk i den nye sosiale staten var rettet mot arbeidere først og fremst, samt byråkratiet.

Det var ikke vanskelig å forutsi disse handlingene fordi Sovjetunionen i utgangspunktet var ment å være en stat av arbeidere eller proletariat³ og skulle først og fremst sørge for arbeiderklassen og de fattige. Antall arbeidstakere var svært lavt i forhold til antall bønder. Selvfølgelig det var veldig lønnsomt å gi støtte til arbeidere mens man bare gav løfter til kollektivbønder. Den sovjetiske staten var jo primært staten for industriarbeidere og kollektivbønder var i sin tur bare hjelpemidler for arbeiderklassens utvikling.

³ Proletariat det er «betegnelse som ble brukt på arbeiderklassen under industrialismens klassiske fase på 1800- og første del av 1900-tallet».(<http://snl.no/proletariat>)

Kapittel 2. Teoretiske velferdsstatsmodeller.

2.1 Introduksjon

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for de forskjellige teoretiske tilnærmingene til velferdsstatens utvikling. Som jeg beskrev i første kapittel er utvikling av velferdsstaten en viktig problemstilling globalt. Det finnes mange forskjellige teorier og tilnærminger, og det er vid bruk av disse i ulike deler av verden. Pensjonstrygd er en av de betydeligste deler av velferdssystemet i hvert enkelt land og fornuftige pensjonsordninger er noe av det viktigste for en god og sunn nasjonaløkonomi.

I dette kapitlet skal jeg introdusere tre ulike velferdsstatsmodeller som har vært brukt for å analysere velderdsstater. Disse modellene er:

1. Den liberalistiske;
2. Den konservative;
3. Den sosialdemokratiske.

For å diskutere disse modellene/typene og det teoretiske perspektivet på pensjonssystemet, må vi se på måten disse modellene har vært utviklet på og i hvilke land de har vært brukt. Det finnes mange teoretikere som har snakket og snakker fortsatt om velferdsstaten og dens utvikling.

Som utgangspunkt tok jeg Gøsta Esping-Adersens klassifisering av velferdsstaten, som er mest kjent. I følge Esping-Andersen er etablering og utvikling av velferdssystem i første rekke et spørsmål om det dominerende synet på stat-markedrelasjonen, og mindre på familiens rolle.

I sitt arbeid «The Three Worlds of Welfare Capitalism» (1990) deler Esping-Andersen vestlige velferdsstater opp i tre ulike regimetyper som etter hans mening eksisterte i vestlige industrialiserte land på 1960-1970-tallet. Det er disse typene som er nevnt over. Han belyser forskjellige historiske, politiske, økonomiske og sosiale årsaker til en slik oppdeling og merker ut de tre viktigste « keys to welfare state's identity ». Disse var:

- dekommodifisering
- sosial stratifisering
- familialisme (Esping-Andersen 1990).

De-commodification (såkalt dekommodifisering) betyr beskyttelse av mennesker mot markedskreftene, dvs. «*I hvilken grad offentlige kilder til velferd sørger for at innbyggerne ikke er prisgitt markedet*» (min oversettelse) (Andreß, Heien 1999). Med andre ord betyr dette at mennesker med sine ferdigheter er «commodities» (varer) på et arbeidsmarked og staten ved hjelp av velferdsordninger reduserer folkets avhengighet av markedets «prislapp» på hver og en.

Esping-Andersen gir sin egen definisjon på de-commodification i moderne kapitalistiske land: «*citizens can freely, and without potential loss of job, income or general welfare, opt out of work when they themselves consider it necessary*» (Esping-Andersen 1990:23).

Den andre typen velferdsstatsidentifikasjon er *sosial stratifisering* (oppdelingen av individer og grupper i høyere og lavere klasser i samfunnet). Tradisjonell klasseteori pleier å være opptatt av makt med vektlegging på posisjoner. Esping-Andersen antar det motsatte. Han påstår at nåværende sosial stratifisering er formet av institusjoner, og velferdsstaten spesielt: «*velferdsstaten er ikke bare en mekanisme som korrigerer og jevnfører ulikheter mellom mennesker, men på samme tid sosiale velferdsordninger skaper et system av stratifisering, hierarki og lagdeling i samfunnet*» (min oversettelse) (Esping-Andersen 1990:56).

Familialisme er tredje del i Esping-Andersens typologi. Familialisme viser oss i hvor stor grad menneskets velferd avhenger av familie som institusjon. Med familie som velferdsinstitusjon menes at familiemedlemmer støtter hverandre, og tar vare på sine eldre og unge som ikke kan ta vare på seg selv. Familialisme innebærer med andre ord at jo mere støtte en familie får fra staten eller offentlige organisasjoner, desto mindre er mennesker avhengighet av familien som velferdsinstitusjon. Om en familie får tilgang til offentlig barneomsorg eller offentlig eldreomsorg, da er det ikke lenger nødvendig for familiene å ta vare på sine eldre og unge i like stor grad.

Esping-Andersen påpeker at sterke velferdsordninger bidrar til de-familialisering av mennesker og spesielt kvinner. De-familialisme er et begrep som er motsatt av familialisme. Ved hjelp av velferdsordninger ble kvinner de-familialiserte eller har fått mer frihet i husholdning og barneomsorg. Disse «saker» tok staten på seg istedenfor kvinner eller familie i hele tatt. Derfor har stater som prioriterer familiepolitikk og familieytelser lav grad av familialisme.

Mange andre sosiologer og andre forskere over hele verden benytter i dag Gøsta Esping-Andersens typologi som grunnlag til sine forskningsprosjekter. Men samtidig er mange av hans påstander/synspunkter kritisert, f.eks. at:

- Gøsta Esping-Andersens går ut fra sine gitte kriterier og ser hvordan de enkelte land scorer. Men heller ikke her får vi noen rene modeller når vi setter opp typologiene; noen passer bedre enn andre, men ingen passer helt. En av innvendingene mot modellen var at typologiene er ufullstendige. Stemmene mot Esping-Andersen gikk både på antallet og kriteriene han har brukt (Arts, Gelissen, 2002).
- «*Dekommodifiseringsbegrepet er blitt kritisert av flere kvinnelige forskere (Anttonen 1998, Bochhorst 1994, Lewis 1992, Saunbury 1994) fordi det fokuserer på den mannlige industriarbeider. For kvinner har det vært en kamp om å bli «kommodifisert» (å få anledning til å komme ut i arbeidslivet med de plikter og rettigheter det medførte). Først når de er etablert der, er dekommodifisering et relevant krav» (Normann, Rønning, Nørgaard 2009).*

Selvfølgelig er Esping-Andersens teoretiske velferdsstatstypologi ikke den eneste. Men faktum er at de fleste andre teorier og klassifikasjoner av velferdsstaten ble utviklet på grunnlag av Esping-Andersens hovedtypologi.

2.2 Generelt om velferdsstaten

Det finnes mange definisjoner og forklaringer på begrepet «*velferdsstaten*».

Den vanligste og enkleste forklaring er at velferdsstat er betegnelsen på en stat med ansvar for å forsørge sine borgere med sosialhjelp ved sykdom, fattigdom, alderdom og i andre tilfeller når borgere ikke klarer å forsørge seg selv, å gi støtte til utdanning o.l.

Imidlertid innebærer begrepet «*velferdsstaten*» mange ulike sider, og forskjellige teoretikere tolker det på forskjellige måter.

P. A. Pettersen skriver i sin artikkel "The Welfare State: The Security Dimension" følgende: "*Welfare state is programs directed to protect people against misfortune, especially loss of income, ill health, or unexpected expenditure*" (Pettersen 1995:198).

En annen norsk statsviter, Stein Kuhnle, forstår velferdsstaten som «*et svar på økende behov for og krav om sosial og økonomisk trygghet innenfor rammen av samfunn med økende*

arbeidsdeling, utbredelse av markeder, og tap av familiens og andre småenheters «trygdefunksjoner»» (Kuhnle 2001: 12).

Esping-Andersen definerer begrepet «velferdsstaten» som «*state responsibility for securing some basic modicum of welfare for its citizens*» (Esping-Andersen 1990:19).

Det finnes også mange andre fortolkninger og definisjoner på begrepet «velferdsstat». Omfanget på en masteroppgave er ikke stort nok til å drøfte alle de forskjellige definisjonene, derfor skal jeg bare gå videre til selve begrepet og skal fortelle hvordan og når det dukket opp.

Det er riktig å si at selve begrepet «velferdsstat» dukket opp i forskningsordbøker for ikke så lang tid tilbake - rett etter andre verdenskrig. Før denne tiden brukte forskere og politikere begrepet «sosialhjelpstaten». Begrepet «velferdsstaten» betyr noe mer enn «sosialhjelpstaten». Velferdsstaten referer til noe universelt og strukturelt, den inneholder mange flere typer av trygdeordninger og sosialhjelp som omfatter alle grupper av befolkningen, ikke bare de laveste lagene slik sosialhjelpsstaten innebar før krigen. Velferdsstaten karakteriserer sosialhjelp og trygdesystemet som vokste fram etter krigen. På en måte kan «sosialhjelpstaten» forstås som første fase av velferdsstaten (Kuhnle 2001).

Den raske og brede utviklingen av velferdsstaten i alle industrielle land etter andre verdenskrig kan bli forklart som et middel for å stimulere økonomisk vekst og gjenopprette et lands økonomi. Derfor har myndighetene i forskjellige land satset på investeringene i velferdsordningene.

I tillegg kan det med Kuhnle også beskrives som at den raske utviklingen av velferdsstaten etter krigen «*var verdig - og interessekonsensus på politisk nivå*» (Kuhnle 2001:19).

Sist, men ikke minst, er det en oppfatning at solidaritet og krigsfelleskap som ble skapt i løpet av krigen kan forklare fremveksten av de nye sosialpolitiske strømningene (Kuhnle 2001).

På samme måte tolker Kuhnle forskjellen mellom de europeiske og amerikanske velferdsstatsregimer. Etter krigen hadde ikke Amerika noen store ødeleggelser eller tap i motsetning til Europa. I Europa ble felleskapsånd og følelse av enhet samt kollektiv gjenoppbygning av økonomien en viktig forutsetning for universalisme og solidaritet i etterkrigstiden.

I USA var det akkurat motsatt situasjonen. Utvikling av velferdsordningene i etterkrigstiden tillot å skape et sterkt hierarki mellom statsborgere i landet og etablerte et samfunn med «to nasjoner». Det ene var vellykkede og velstående amerikanere og det andre var de laveste samfunnsklassene, marginale grupper av befolkningen. Derfor fikk begrepet «velferdsstat» en negativ mening i USA etter krigen (Kuhnle 2001).

I dag anses alle industrielle land med et utviklet system for sosialstøtte og trygdesystem som en velferdsstat. Systemet fungerer godt når innbetalinger er minst like store som utbetalinger. Det er arbeidstakere, i rollen som skattebetalere, som sikrer inntekter i pensjonsfondet. Det finnes også private pensjonsfond som det er mulig å investere i og som forvalter pengene før man går av med pensjon. Jeg kommer tilbake til forskjellige variasjoner av pensjonssystemer senere i kapitlet.

De tre typene av velferdsstatsregimer ble utviklet over tid har noen historiske utviklingstrekk som danner bakteppe for dem. En avgjørende forskjell i modellene er avhengig av et mønster av arbeiderklassen i de ulike landene, overgang fra bondeøkonomi til kapitalisme og fra tradisjonelle samfunn til moderne samfunn med dominerende middelklasse (Esping-Andersen 1990).

Felles for velferdsstatene er en lovfestet rett til goder. Det finnes både nasjonale og internasjonale rettsregler som beskytter menneskers sosiale rettigheter.

Videre skal jeg redegjøre for tre velferdsstatsmodeller.

2.3 Den liberalistiske modellen. (United States, Canada og Australia) Minimal velferdsstat

United States, Canada og Australia er de velferdsstatene som best kan sees i sammenheng med den liberalistiske modellen. Den liberalistiske modellen av velferdsstaten er tett knyttet til markedsøkonomi. Liberalistene og de liberale teoretikere er enig om at «*en vei til likestilling og velstand bør være brolagt med maksimalt frie markeder og et minimum av statlig inngrep*» (min oversettelse) (Esping-Andersen 1990:42).

Liberalister vil at vi skal tro at det kun er markedet som er i stand til å tilfredsstille individens behov, og at staten egentlig er maktesløs og ikke burde påta seg så mye ansvar.

For å snakke om den liberalistiske modellen må vi først redegjøre for hva liberalisme er. Liberalisme som politisk, økonomisk og filosofisk ideologi erkjenner individets frihet, frihet fra staten og kirken, individualisme og eiendom er det som gjelder. Liberalisme proklamerer handlingsfrihet av individer og anerkjenner rettsikkerhet for alle mennesker. Fra et liberalistisk ståsted anses alle mennesker ideologisk sett som likeverdige og skal også ha like rettigheter (individuelle, sosiale, økonomiske og politiske).

Ifølge Esping-Andersen lyder den liberalistiske velferdsstatens regime: «*alle som ønsker å jobbe blir ansatt og dermed i stand å sikre sin egen velferd*» (min oversettelse). Det er den primære tanken bak den liberalistiske velferdsstaten, det går en rød tråd gjennom hele teoribeskrivelsen. Den forteller oss at alle mennesker med like rettigheter og like muligheter selv kan sikre sin alderdom.

For de som ikke er i stand til å arbeide, for de som er hjelpeløse eller er uføre tilbyr den liberalistiske modellen et såkalt behovsprøvd bistandssystem. Imidlertid er behovsprøvd systemer i liberalistiske land veldig beskjedne. Behovsprøvd bistand, de beskjedne universale fordelingene og veldig gjerrige sosialforsikringsplan er dominerende i liberalistisk sosialpolitikk. Det er ingen «free lunch» i den liberalistiske velferdsstaten, sier Esping-Andersen.

Som den liberalistiske modellen viser oss, er fordeler og sosialhjelp fra staten basert på å tilfredsstille hovedsakelig mennesker med lave inntekter eller mennesker som ikke har inntekter i det hele tatt. Vanligvis er det arbeiderklassen og de fattige som er avhengige av staten. Den hjelpen som staten med en liberalistisk modell kan tilby til folket er fryktelig liten og i hovedsak beregnet for de aller fattigste befolkningsgruppene.

Den liberalistisk velferdsstatsmodellen har to typer av velferdsordninger:

- private
- offentlige.

Private markedsbaserte velferdsordninger dominerer i dette systemet.

Offentlige velferdsordninger fungerer for det meste kun som tillegg til de private ordningene. Offentlige ordninger styres regionalt særlig i føderale land som USA og Australia. Det er mye

lettere for disse store landene å utforme velferdsordningene på en slik måte enn for små europeiske enhetsstater som har sentralt styring av velferdsordningene (Øverby 2009).

Det viktige spørsmål knyttet til den liberalistiske velferdsstaten er hvordan og når denne modellen vokste frem og hva var med å forme den?

Ved avskaffelse av laug, monopol, monarki og andre faktorer og systemer som bremsset individuell frihet (ifølge liberalister) i den anglosaksiske verden og ved etablering av nye typer av relasjoner mellom mennesker og staten gjennom overgang fra tradisjonell økonomi til kapitalisme, proklamerte liberalistene markeder og fri konkurranse mellom individene sin overlegenhet. Åpen konkurranse i den økonomiske sfære medførte umiddelbart deling av samfunnet og til opprettelsen av lagdeling i befolkningen. Som Esping-Andersen forklarer skjedde dette på grunn av forskjellig innsats, motivasjoner, tilpasnings- og videreutviklingsmuligheter. Dette kalte han «competitive individualism in the market» (Esping-Andersen 1990).

På en slik måte bidrar liberalistiske velferdsstater til å skape et samfunn av to «nasjoner». Den «første» nasjonen er de vellykkede og velstående statsborgere som gjør god nytte av markedet. Den «andre» nasjonen er de fattige som trenger hjelp fra staten. Denne dualismen ble også årsaken til etablering av en velferdsstat med to systematisk forskjellige sider. Private velferdsordninger på den ene siden og statens sosialforsikring på den andre. Selvsagt var privatforsikring tilgjengelig for den velstående delen av befolkningen, men de andre fikk bare minimale fordeler av statlige velferdsordninger.

Sosial stratifisering er som vi ser til stede og graden av denne stratifiseringen er ganske høy i liberalistiske land.

Dominerende privat sosialforsikring i liberalistiske land og fryktelig liten statsforsikring viser oss et ganske lavt nivå av dekommodifisering i disse landene. Mennesker er ganske sterkt knyttet til markeder. Det er veldig vanskelig å få noen slags sosialhjelp hvis man er ute av markedet.

I liberalistiske land er nivået av familialisme relativt lavt. Kvinner i liberalistiske land er defamilialiserte og involverte i arbeidsprosessen. På samme tid er systemet for offentlig barneomsorg og eldre omsorg godt utviklet. Staten tar vare på familier og utvikler familieordninger.

En grunn til som gjør at den liberalistiske modellen skiller seg fra de andre modellene var «svakhets» av absolutisme og dominans av «laissez-faire-inspirert» borgerskap i de angelsaksiske nasjoner (Esping-Andersen 1990).

Velferdsstatsregimer i denne formen ble utformet etter andre verdenskrig. De opplevde derfor heller ikke konsekvensene i samme grad. Befolkningen i disse landene har ikke opplevd følelsen av solidaritet og fellesskapet som ofte skapes mellom mennesker i løpet av krigsperioder.

En faktor til er den etniske heterogenitet i befolkningen i disse landene. USA, Canada og Australia er land som var «kunstig» befolket av europeere for flere hundre år siden og har relativt liten andel av urfolk. Alle disse faktorene ble hindringer for universalisme og enhet i mange sosiale sfærer, også i systemet for velferdsstaten.

2.4 Den konservative (korporative) modellen (Østerrike, Frankrike, Tyskland og Italia)

Den konservative (korporative) modellen av velferdsstaten ble unnfanget i kontinentale europeiske land som Tyskland, Østerrike, Frankrike og Italia. Konservatisme, absolutisme og paternalisme er tre hovedbegreper som beskriver denne typen regime.

Konservatisme (fra lat. «å bevare») i en politisk kontekst betyr en ideologi rettet imot bevaring av tradisjoner, statlige institusjoner og strukturer uten store radikale endringer.

Konservative modeller for velferdsstaten omtales noen ganger som korporative. *Korporativisme* kan beskrives som et system av sosial (det kan også være politisk og økonomisk) organisasjon hvor mennesker er forent i grupper eller «korporasjoner» i henhold til felles interesser eller yrker. I de gamle europeiske absolutte monarkier var korporativisme dominerende i tradisjonelle samfunn og i statlige systemer generelt. All befolkning var forent i grupper i henhold til den type arbeid de utførte. Mellom disse gruppene eksisterte det sterke hierarkiske skillelinjer.

De mest populære teoretikere av konservative velferdsstatsmodellen var fra Tyskland. Det var Friedrich List, Adolph Wagner og Gustav Schmoller. De mente at «en monarkisk velferdsstat» skal garantere for alle individers sosiale velferd, harmoni og produktivitet. De

mente også at et effektivt produksjonssystem ikke avhenger av konkurranse, men av disiplin (Esping-Andersen 1990).

Opprinnelsen til den konservative modellen av velferdsstaten forklares av Esping- Andersen som en konsekvens av ekstraordinær makt hos kirken, aristokratiet og en autoritær stat i tidlig kontinentaleuropeisk kapitalisme (Esping-Andersen 1990).

Forutsetningene for den konservative modellen av velferdsstaten kan vi finne i føydalismeepoken. Da eksisterte det i europeiske land såkalt tradisjonelle samfunn hvor strikt hierarki og sterke tradisjoner var det viktigste. Menneskenes levevilkår var på den tiden sterkt avhengig av deres sosiale status og hvilket sjikt av samfunnet de tilhørte.

Styreform i konservative land var enevelde eller absolutt monarki som betyr at statsoverhodet eller monarken var en styrer som arvet sitt verv, og ikke en som er blitt utnevnt eller valgt av befolkningen (ifølge tradisjonen fikk monarken sin egen status ved fødselen).

En sentral faktor i et konservativt samfunn var en sterk patriarkalsk familie. Begrepet patriarki betyr at fars, eller mannens rolle i familien var dominerende, - far var ansett som den som tok ansvar for familiens velferd. De sterke familierelasjonene i den konservative modellen har vært med å bevare tradisjonelle samhandlingsmåter i disse landene. Av den grunnen har ikke systemet for barnehager og liknende familietjenester utviklet seg der over en lengre periode, da man benyttet familien i slike organiseringer av hverdagen (særlig i Sør- Europa) (Esping-Andersen 1990).

Patriarki i tradisjonelle familier transformerte seg til paternalisme på arbeidstedet. Paternalisme kan anses som synonymt med patriarki. Paternalisme i vid forstand av ordet betyr en persons makt over en annen. Under føydalismen var de paternalistiske mønstrene tydelige, for eksempel at føydalherren styrte over bonde eller håndverksmester (på laug) styrte over lærling og så videre. Føydalherren eller håndverksmesteren hadde makt over sine arbeidere og samtidig de var ansvarlige for deres sosiale velferd. De var ansvarlige for sine arbeidere - for de hjelpeløse, syke, gamle og uføre. Det var de som støttet «sine» mennesker i tilfeller som sykdom, alderdom eller uførhet. De andre aktørene som var involvert i dette systemet var kirke og offentlig fattighjelp (fattighusene for eksempel).

Dette systemet av strikt hierarki og paternalisme har senere vist seg godt nok i den konservative modellen av velferdsstaten. I henhold til gamle tradisjoner i konservative land

ble det på en måte etablert et moderne samfunn hvor yrkes- og sosialstatus ble dominerende. I dette samfunnet er det den profesjonelle statusen som er avgjørende. Sosial trygghet følges av sosial status. Under slike forhold i konservative land etablerte det seg en ny middelklasse som snart ble dominerende i samfunnet.

Når det gjelder dekommodifiseringsnivået i de konservative land var den høyere sammenliknet med de liberalistiske land som jeg nevnte tidligere. Alle individer både velstående og mindre velstående ble inkludert i systemet for sosial forsikring. Forskjellen utgjorde bare størrelser på velferdsytelser. I konservative land er inntektsgraderte trygder et fremherskende system. Det skal jeg omtale nærmere senere i avsnittet.

Den dominerende rollen for en tradisjonell familie i konservative land gir ikke kvinner så mange muligheter på arbeidsmarkedet. Offentlig barneomsorg er ikke utviklet i disse land i så stor grad som de er blitt i nordiske land for eksempel. Derfor er graden av familialisme i konservative land høy, og den er maksimal i sør-europeiske land som Italia, Spania og Portugal. Her spiller familien fortsatt den viktigste rollen, særlig når det gjelder barneomsorg eller eldreomsorg (Esping-Andersen 1999).

I de konservative statene dominerer et forsikringssystem hvor status er et sentralt element i den sosiale programstrukturen. Ifølge Esping-Andersen er «*the corporatist model best identified by the degree to which social insurance is differentiated and segmented into distinct occupational- and status-based programs*» (Esping-Andersen 1990:69).

Et kjennetegn for det konservative regimet er at offentlige tjenestemenn har veldig sjenerøse sosiale ytelser, herunder pensjoner. I kontinentale europeiske land utgjør pensjoner for offentlige tjenestemenn 2-4 % av BNP ifølge Esping-Andersen. Det forteller oss om høy grad av etatisme i disse land. Ved begrepet *etatisme* eller *statism* (fra fransk *etat* som betyr stat) forstås at staten spiller den viktigste rollen i samfunnet og er dominerende i sosial politikk og delvis i økonomi. Offentlige tjenestemenn eller snarere embetsmenn er de som iverksetter statens politikk lokalt, dermed er det de som kontrollerer alt som foregår.

Jeg vil fortelle litt mer om Tyskland og den tyske velferdsstaten, fordi det var det første landet i verden som utviklet en sosial forsikringsplan for sine statsborgere.

På slutten av det 19. århundre ble den tyske sosialpolitikken rettet mot den «*fremvoksende radikalisererte arbeiderklasse*» (Kunhle 2001:10). Det var den tyske statsminister Otto Fon

Bismarck som i 1889 tilbød de første sosiale forsikringsordningene for industriarbeidere. Det viktigste forsikringsprinsippet i Tyskland var at de forsikrede sammen med sine arbeidsgivere etablerte et fond. Arbeidere betalte sine bidrag i løpet av hele arbeidslivet og fikk dermed inntektskompensasjoner, - for eksempel pensjoner i alderdommen.

Tyskland hadde som «pionerland» sosiale forsikringsordninger som kun omfattet de industrielle arbeiderne. Denne type forsikring omfattet ikke bønder eller landbrukere slik som i de nordiske land for eksempel. Det vil si at de første trygdeordninger i Tyskland ikke var universelle. De var kun rettet mot visse grupper av befolkningen, - de grupper som var viktige i politisk forstand.

Denne separeringen av befolkningen og den sterke hierarkiske inndelingen ble forutsetninger for såkalte «inntektsgraderte trygder» som dominerer i de fleste europeiske land, slik som i Tyskland. Inntektsgraderte trygder «gir mottakere «sikring av tilvant inntekt»» (Øverby 2009: 326). Det betyr at mennesker som har tjent mer og derfor betalte mere inn i trygdekassen får mer tilbake i tilfeller som sykdom, alderdom eller uførhet enn de som har tjent mindre.

Inntektsgraderte ytelser er ganske dyre for staten og selv om konservative europeiske land ikke har universelt forsikringssystem, har de like høye trygdeutgifter som for eksempel Danmark eller andre nordiske land hvor nesten alle trygdeordningene er utformet i henhold til universalismeprinsippet (Øverby 2009). Inntektsgraderte forsikringsytelser er en annen grunn til stratifisering i konservative land.

2.5 Den sosial - demokratiske modellen (Nordiske land)

Den sosial-demokratiske modellen er den tredje og den ideelle type av velferdsstats modeller, ifølge Esping-Andersen. Denne modellen spredte seg mest i de nord -europeiske eller Skandinaviske land, slike som Sverige, Danmark og Norge.

Sosialister mener at staten i et sosial-demokrati er sosialpolitisk leverandør og distributør på samme tid (Esping-Andersen 1990).

Den sosial-demokratiske velferdsstats-modellen dukket opp som et statlig dominerende system hvor brede sosiale rettigheter for statsborgere reduserte særskilte privilegium og markedskonkurransen. I sosialdemokratisk samfunn eksisterer hierarki og lagdeling i mindre

grad. Her står solidaritet og universalisme på første plass. Alle mennesker er ideologisk sett like og har samme rettigheter.

Universalisme og solidaritet mellom mennesker i det sosial-demokratiske regimet er et resultat av den sterke tradisjonen med fagforeninger og «friendly societies».

En av årsakene som påvirket universalisme og solidaritet i Skandinaviske land var samhørighetsfølelsen ved krigsfelleskapet og nye politiske sosiale retninger i etterkrigstida (Kuhnle 2001).

Den sosial-demokratiske modellen av velferdsstaten anses å være den dyreste av alle. Dette ettersom trygdesystemer i Skandinavia følger modellen om universelle prinsipper. Universelle trygdeordninger betyr at alle mennesker får utbetalt like mye uavhengig av hvor mye de betalte inn i trygdekassen (Øverby 2009). Imidlertid viser Einar Øverby i sin artikkel «Internasjonale perspektiver på sosial politikk» at europeiske land har like høye trygdeutgifter som de nordiske, til tross for benyttelsen av andre systemer.

Den nordiske velferdsstatens modell fremmer likestilling for nasjonens borgere, men ikke en likestilling basert på minimale behov slik det praktiseres i andre velferdsstatsmodeller (Esping-Andersen 1990). Årsaken til dette er universalismeprinsippet. Universalismen er en forklaring på de ekstraordinære velferdskostnadene i sosial-demokratiske land. Dette velferdssystemet førte til etablering av en dominerende middelklasse i de sosial-demokratiske landene, en kan således si at den skandinaviske modellen for velferdsstaten er en ”middelklassemodell” (Esping-Andersen 1990).

Graden av dekommodifisering i disse landene er maksimal, den er høyere enn for noen andre land. Alle mennesker får samme tilgang til velferdsordninger uansett tilknytning til arbeidsmarkedet. Dessuten får alle ganske høye ytelser uavhengig av størrelse på inntjening.

Sysselsetting av kvinner i nordiske land er ganske høy, først og fremst på grunn av en stor offentlig sektor som omfatter ca. 30 % av den totale arbeidskraften. Kvinner, spesielt i nord-europeiske land, spiller til og med en dominerende rolle på arbeidsmarkedet, og av og til er de ansatt i toppledelsen i samme posisjoner som menn. Barnepolitikk og familieytelser utgjør opp til 2 % av BNP i noen sosialdemokratiske land (Esping-Andersen 1999). Alt dette sier oss noe om veldig lav grad av familialisme i nordiske land.

På grunn av likestilling og universalisme ved det sosialdemokratiske regimet får mennesker tilnærmet like store fordelinger uansett hvor mye de har betalt i fortiden. I dag har man i disse landene gitt fordeler tilpasset mest mulig utfra forventninger fra middelklassen, og utfra dette har man kunnet beholdt nokså likeverdige rettigheter (Esping-Andersen 1990). Kuhnle skriver følgende om den sosial-demokratiske velferdsstats modell i sin artikkel «*Velferdsstats idegrunnlag i perspektiv*»: «*Rettighetene er i større grad uavhengige av arbeidsdeltakelse og innsats. Alle skal ha rett til gode lovbestemte sosiale ytelser på like vilkår*» (Kuhnle 2001:20).

En ting til som jeg vil bemerke er kommunens og de offentlige myndighetenes rolle i fordelingen av velferdsstatens goder. Kommuner er sammen med offentlige myndigheter i dette systemet distributør av velferdstjenester på vegne av staten, skjønt staten er hovedansvarlig for den offentlige velferd i landet.

Tabell 2. Sammenstilling av tre velferdsstatsmodellene.

	Den liberalistiske modellen	Den konservative modellen	Den sosialdemokratiske modellen
Land	USA, Canada, Australia.	Østerrike, Frankrike, Tyskland, Italia.	Norge, Sverige, Danmark.
Statens rolle	Marginal.	Subsidierende.	Dominerende.
Markedets rolle	Dominerende.	Marginal.	Marginal.
Familiens rolle	Marginal	Dominerende	Marginal
Velferdsytelser	Til arbeiderklassen og det laveste laget av samfunnet.	Inntektsgraderte ytelser, i henhold til sivil status.	Universelle velferdsytelser.
Grad av dekommodifisering	Lav	Høy	Maksimal.
Grad av familialisme	Lav.	Maksimal.	Veldig lav.
Grad av stratifisering	Høy	Høy	Lav

2.6 Pensjonssystemdifferanser under ulike velferdsregimer

I dette avsnittet ønsker jeg å gå mer detaljert inn i disse systemene og se på forskjell mellom pensjonssystemene i liberalistiske, konservative og sosialdemokratiske land. Ettersom

undersøkelsen min er fokusert på utvikling av pensjonssystemer syns jeg det er lurt å utdype disse tre velferdsstats regimer med beskrivelse om pensjonsordninger.

La meg først og fremst fortelle litt om de første pensjonsordningene.

Pensjoner i form av utbetalinger til uføre eller gamle mennesker for tjenester som de utførte til staten, for eksempel, eksisterte helt tilbake til Det romerske keiserriket. Imidlertid var grunnleggeren av det første pensjonssystemet som ble innført på 1880 - tallet i Tyskland den tyske statsministeren Otto von Bismarck.

De første alderspensjonene ble kun tildelt industriarbeidere i dominerende yrker slike som sjømenn eller gruvearbeidere. Før dette var det ikke behov for slike ordninger fordi utviklingen av industrien ikke skjedde i veldig høyt tempo og gjennomsnittlig levealder på denne tiden var ikke høyere enn 50 år. Den lille delen av befolkningen som levde over 50 år fikk støtte i sin alderdom i form av privat veldedighet, hjelp fra familien eller offentlig sektor «poor relief» (kirken for eksempel). Men allerede på dette tidspunktet eksisterte statlige pensjonsytelser for offentlig tjenestemenn og byråkrati. Den pensjonslovgivningen som Bismarck vedtok var imidlertid den første som gjaldt pensjon for arbeidere.

Sammen med hurtig industrialisering av de kapitalistiske landene har antallet industriarbeidere økt, og spørsmål om pensjoner og andre velferdsytelser har blitt mer og mer aktuelt og etter hvert blitt et politisk spørsmål i alle industrielle land. Men det bør bemerkes at det statlige pensjonssystemet som ble dannet før andre verdenskrig var svært beskjedent.

I begynnelsen av det 20. århundres USA hadde mange bedrifter og næringer sammen med forsikringsselskaper begynt å etablere spesielle «funded pension plans» (private pensjoner), som supplerte ekstremt lave statlige pensjonsytelser.

I 1939 i USA utgjorde statlige pensjonsytelser bare 5 % av alle pensjoner, i motsetning til Sverige hvor andelen av statlige pensjoner på dette tidspunktet var 79 % (Esping-Andersen 1990).

I etterkrigstiden utviklet forskjellige lands pensjonspolitik seg på forskjellige måter. I de konservative kontinental europeiske landene var inntektsgraderte pensjoner dominerende. Liberalistiske land utviklet et omfattende system av private pensjonsordninger eller pensjonsplaner som er delvis supplert med statens hjelp. Det er litt annerledes med sosialdemokratiske land. I Norge finnes for eksempel både universelle pensjonsordninger med

grunnpensjon og tilleggspensjoner som er baserte på oppnådd inntekt. Tilleggspensjoner som baserer seg på opptjent inntekt minner om det konservative regimet hvor inntektsgraderte pensjonsordninger hersker. På samme tid eksisterer det i Skandinavia fortsatt behovsprøvde ordninger, for eksempel sosialhjelp, som sender oss tilbake til den liberalistiske modellen. Som vi ser her benyttes det i skandinaviske land en blanding av alle tre modeller. Vi kan dermed ikke klassifisere det skandinaviske pensjonssystemet som rent sosialdemokratisk.

Når det gjelder «privat-public mix» i pensjonssystemet i ulike land kan en slå fast at liberalistiske land har ganske sterke private pensjonsordninger og relativt beskjeden «public» sosial forsikring. I motsetning til liberalistiske land har skandinaviske velferdsstater veldig sjenerøse offentlige pensjonsordninger. I konservative land som inkluderer nesten alle land i kontinental-Europa er private pensjoner generelt ganske marginale, men den offentlige sosiale forsikring er dominerende og avhengig av sosial status. Dessuten har offentlige tjenestemenn særlig gode pensjonsordninger i konservative land.

2.7 Andre synspunkter

For å konkludere mht. disse tre typene av velferdsstatmodeller må det sies at alle disse modellene som ble nevnt ovenfor ikke eksisterer i en ren form. Det betyr at det finnes ikke en eneste stat med "ren" liberalistisk velferdsstat eller et rent konservativt fordi alle modellene er veldig komplekse og endrer seg med tiden.

Noen forskere er ikke enig med Esping-Andersens typologi av velferdsstatmodeller som er nevnt ovenfor. Hans «misclassification» av noen stater kritiseres (Ferragina, Seleeib-Kaiser 2011). Det skjer på grunn av at de har blandet idealistiske modeller av velferdsstaten med de realistiske. Her må det bemerkes at Esping-Andersen har laget en typologi for de mest idealistiske konstruksjoner av velferdsstatsmodellene. Disse er ikke realistiske, men er av betinget karakter (Ferragina, Seleeib-Kaiser 2011).

De landene som han benyttet som eksempler i sitt arbeid (US-liberalistisk; Frankrike, Tyskland og Østerrike-konservative; Sverige, Norge og Danmark-sosial-demokratiske) var de mest passende og treffsikre eksempler på disse tre modellene av velferdsstaten. De andre landene har mere blandede former av velferdsstat.

Emannuele Ferragina og Martin Seeleib-Kaiser har nylig laget en ny klassifisering av velferdsstatmodeller, hvor de skiller ut seks forskjellige modeller istedenfor tre som Esping-Andersen. De skiller ut sosialdemokratiske, konservative, liberalistiske, radikale, hybride og middelhavsmodeller. Deretter har de laget andre klassifikasjoner av land som baserer seg på konsistensen av klassifiseringer fra andre forskere. De skilte på grunnlag av dette ut tre hovedgrupper av land. Den første gruppen var «pure countries» som var klassifisert mer enn i 80 % av tilfellene som samme regimer. Det var Sverige, Norge og Danmark som sosialdemokratiske land, Tyskland, Frankrike og Østerrike som konservative land og United States som ren liberalistisk regimet. Den andre gruppen var «medium-high internal consistency countries» som var klassifisert i mellom 61 % - 80 % studier som samme regimer. Det var Finland som sosial-demokratisk modell, Belgia og Italia som konservative modeller og Canada, Australia, Japan og UK som liberale. Den tredje gruppen av land heter «medium internal consistency countries». Disse landene som inngår i denne gruppen ble klassifisert i samme regimetype i 51-60 % av studiene. New Zealand og Irland ble definert som liberalistiske modeller. De fant også ut at bare Sveits og Nederland ikke ble klassifisert i samme regimetype i mer enn 50 % av studiene (Ferragina, Seeleib-Kaiser 2011).

Som vi ser har E. Ferragina og M. Seeleib-Kaiser opparbeidet sin typologi i utgangspunktet på grunnlag av Esping-Andersens klassifisering av land.

Jeg har altså beskrevet alle de tre velferdsstatmodellene og belyst noen andre synspunkter som finnes i velferdsstatsteoriene. Videre i oppgaven vil jeg se på en del av det sovjetiske velferdsystemet pensjonstrygd ved hjelp av den definere grad av dekommodifisering, stratifisering og familialisme i Sovjetunionen. Som utgangspunkt skal jeg lage tre hypoteser og utvikle dem videre i analysekapittelet. Disse tre hypoteser skal hjelpe meg å plassere det sovjetiske systemet av velferdsordninger i lys av Esping-Andersen sine tre modeller.

2.8 Hypoteser.

Hypotese 1. Siden sovjetisk planøkonomi ikke hadde noen markedsregulering kan vi anse at graden av *dekommodifisering* i de sovjetiske republikkene var *maksimalt*, noe som plasserer Sovjetunionen innen den sosialdemokratiske velferdsstats-regimet. Ingen markeder betyr ingen kommodifisering, mennesker er «fri» og de selger ikke sitt arbeid, men bruker det til utvikling og oppbygning av den sosialistiske (videre kommunistiske) staten.

Hypotese 2. Grad av stratifisering i det sovjetiske samfunnet var *lav*. Et egalitært sovjetisk samfunn forutsatte ikke noe stratifisering eller separering mellom mennesker. Dette plasserer den Sovjetisk velferdsstaten innenfor rammen av den sosialdemokratisk modellen.

Hypotese 3. Familialisme dimensjonen i Sovjetunionen var relativt *lav*. Dermed plasserer dette Sovjet Unionen innen det sosialdemokratiske regimet.

Videre i analysekapittelet skal jeg se nærmere på alle tre dimensjoner i henhold til det sovjetiske velferdsstatsregimet. Der skal jeg forsøke å bekrefte eller avsanne disse tre hypotesene.

Kapittel 3. Metode og datagrunnlag.

3.1 Innledning

Masteroppgaven min er et forskningsarbeid som baserer seg på analyse av statlige dokumenter som lover, vedtak, dekreter, forskrifter samt statistikk. Alle dokumenter stammer fra den sovjetiske perioden, mange av dem har blitt utgitt på nytt flere ganger. Nesten alle disse dokumentene er primærkilder. Foruten disse brukte jeg også sekundærdata fra sovjetiske, postsovjetiske og utenlandske bøker og artikler.

I dette kapittelet skal jeg beskrive og forklare forskningsmetoden i oppgaven min. Metoden for gjennomføring av et forskningsarbeid varierer og er avgjørende for hvordan man samler inn empiri eller data, om den er pålitelig eller ikke, hvordan man velger å analysere data som man har samlet inn. Babbie (1998) definerer metodologi som en teknikk som er brukt for å finne svaret på en problemstilling, med andre ord systematisk og strukturert handlingsplan for å utforske realitet og ved et bestemt problem som vi er utfordret til å finne. Det finnes noen hovedskiller i vitenskapelige metoder, disse kalles for kvalitativ metode og kvantitativ metode. Jeg skal si litt om hver av metodene og i hvor stor grad disse har blitt brukt i oppgaven min.

3.2 Kvalitativ analysemetode

Kvalitativ analyse baserer seg primært på casebygging og dybdeforskning av en bestemt problemstilling. I kvalitative undersøkelser opererer man med personlige intervju, grupper og i mitt tilfelle dokumentanalyse. Denne metoden er vanligvis mer tidkrevende og er ikke generaliserbar, men man oppfatter et totalt omfang av problemet og har muligheten til å se på problemet og samlede data fra flere vinkler. Innsamling av data er også en utfordring ved denne metoden siden data som regel er rå og må bearbeides før den kan fremstilles. Det er i motsetning til kvantitative analyser der man opererer med tall og statistikk. Målet med denne metoden er å finne personlig tolkning og tankegang bak de offisielle dokumentene og lovene som ble vedtatt under USSR. Kvalitativ metode lar oss gå i dybden og gradere beskrivelser samt utforske nye vinkler på saker som ikke var forutsatt (Kvale 1997). Det er derfor jeg mener at kvalitative analyser passer best for denne type oppgave og problemstilling.

3.3 Datasamling

3.3.1 Primærdata

Primærdata er hovedkilden der jeg har samlet informasjon som er relevant for oppgaven min. Det finnes to kilder for samling av data, primære og sekundære kilder. Primærkilden betegnes som hovedkilden for informasjon eller fra første kilde knyttet direkte til problemet. Primære data i kvalitativ forskning er observert eller innsamlet fra en førstehånds erfaring (Easterby-Smith, Thorpe, and Jackson 2008). I mitt tilfelle, ved forskning på historiske ordninger, lover, og bestemmelser er det brukt offisielle dokumenter og lover som hovedkilder. Det er en utfordring å forske og samle data for en historisk periode som har inntruffet for mange år siden. Den andre utfordringen er at jeg befinner meg i et annet land og tilgangen til data er begrenset. Jeg har i løpet av innsamlingen av data vært i Russland, Moskva, over en periode på 3 måneder der jeg systematisk besøkte biblioteker for å samle data. Alle dokumenter hører til den sovjetiske perioden, mange av dem har blitt gitt ut på nytt flere ganger.

Det er visse fordeler ved innsamling av primærdata, den gir et realistisk synspunkt, den er lett å samle ved intervju, samtaler, observasjoner eller dokumentanalyse. Den kan også samles fra forskjellige land ved hjelp av telefon, epost og andre kommunikasjonsmidler så lenge man er i direkte kommunikasjon med respondent/kilde.

Det finnes også noen ulemper som kostnadmessige og tidskrevende analyse som jeg har lyst å nevne.

3.3.2 Sekundærdata

Sekundærdata er samlet av noen andre enn forskeren. Det kan være tidligere intervju, referat, oversettelser og tolkninger, andre forskningsarbeider og relevante databaser. Forskning på sekundærdata kan også være til hjelp for å få oversikt over tidligere forskning og innhenting av andre synspunkter.

I hovedsak bidrar sekundærdatasamling til å begrense innsamling av primærdata og det er mye billigere. Men ulempen med sekundærdata er alltid validitet og reliabilitet. Man kan ikke helt vite under hvilke omstendigheter data ble samlet inn, hvilke hensyn og hovedtrekk som kan peke mot andre konklusjoner.

I hovedsak bestemte jeg meg for å bruke offisielle dokumenter slike som lover, vedtak, forskrifter og dekreter fordi alle andre kilder fra den sovjetiske perioden er ideologiserte og preget av ideologi. Jeg var tvunget til å bruke noen sovjetiske bøker også fordi det kun var der jeg kunne finne statistikk og andre nyttig informasjon. Alt av materiale som stammer fra den sovjetisk periode samt tvilsomme kilder har jeg vurdert kritisk.

Jeg har også samlet sekundærdata i arbeidet mitt i form av sovjetiske aviser, uoffisielle sovjetiske kilder, andre forskningsarbeider og rapporter.

3.4 Datasamlingmetode

Innsamlingen av data til oppgaven min begynte høsten 2010 da jeg oppholdt meg i Russland, Moskva i løpet av tre måneder. Der besøkte jeg biblioteket i MGIMO, hvor fikk jeg tilgang hovedsakelig til sovjetisk litteratur. Ut i fra denne litteraturen og materialet fikk jeg vite om alle lover og beslutninger som ble tatt i Sovjetunionen under perioden 1945-1991. På nett fikk jeg tak i nesten alle dokumenter som jeg har benyttet i oppgaven. Jeg har jobbet både med tekster av dokumenter og litteratur som jeg fant på biblioteket. Det gjorde jeg først og fremst for å sjekke troverdigheten for begge kildetyperne. Som Repstad skriver «*for å oppnå troverdighet må forskeren prøve å finne innbyrdes uavhengige dokumenter om samme emner og kryssjekke informasjonen* » (Repstad 1989:87).

Statistiske data som jeg bruker i analysekapittelet fant jeg hovedsakelig hos utenlandske forskere. De gir statistikken med kildehenvisning til USSRs statistisk sentralbyrå eller offisielle sovjetiske aviser.

3.5 Dokumentanalyse

Den primære metoden jeg brukte for å innhente empiri for oppgaven min var dokumentanalyse. Dokumentanalyse er en kvalitativ data fortolkningsmetode. «*Dokumentanalyse er en metode der man gir visse tekster status av kilder eller data for selve undersøkelsen, på samme måte som feltnotater, intervjuutskrifter og liknende er data* » (Repstad 1989:86). I oppgaven min var offisielle sovjetiske lover og forskrifter brukt som primærdata og rapporter og tolkninger som sekundærdata.

En dokumentanalyse består av flere steg og vurderinger. For det første vurderer man et dokumentets eksterne verdier.

- Forfatteren av dette dokumentet er avgjørende. I mitt tilfelle var det staten som utga lover og dokumenterte disse på offentlige dokumenter.
- Tid og plass er en annen vurdering som jeg må ta hensyn til og vurdere om det som ble vedtatt virkelig skjedde på dette tidspunktet eller ikke. Dette sjekkes også statistisk og drøftes i analysekapittelet.
- Den tredje verdien til en ekstern analyse av dokumentet er målgruppen. Hvem var dokumentet ment for. Det svarer jeg enkelt at er hele befolkningen i USSR.

Analyse av dokumentets interne verdier er følgende:

- Innhold i dokumentet, hva sier dokumentet og forfatter. Hvilken spesifikk informasjon blir presentert? Er det noe som er spesielt lagt vekt på? Er det noen gjentakelser eller motstridende informasjon?
- Troverdighet av dokumentet er også viktig, der får man evaluert om dokumentet er riktig politisk etablert, om alle prosedyrene er fulgt, alle meninger tatt i betraktning osv.

Til slutt trekker jeg konklusjoner og vurderinger. Relevans til oppgaven og videre handlinger.

På grunn av sterk ideologisering og sensurering av kilder måtte jeg benytte meg av alt som står beskrevet svært kritisk og gjennomtenke teksters «*intensjon og funksjon i sin samtid*» (Repstad 1989).

Det største problemet med dokumentanalyse er at ikke alt som skrives ned tas vare på i ettertiden (Repstad 1989). For å unngå villedende informasjon måtte jeg sjekke alt som står i dokumenter og sammenligne det med det som virkelig ble gjort.

Det var to viktige dokumenter fra perioden 1945-1991 i pensjonslovgivning jeg brukte. Den første var *Den nye pensjonsloven til arbeidere og offentlige tjenestemenn fra 1956* og den andre var *Pensjonsloven til bønder fra 1964*. Foruten dem brukte jeg også noen andre lover og vedtak, men alle disse var rettet mot noen bestemte yrkesgrupper (*Vedtak av Ministerrådet USSR fra den 28. september 1949 nr. 4140 «Om lovfesting av pensjons forordning til*

forskere») eller omfattet en snever persongruppe/noen personer (*Vedtak av Ministerrådet USSR fra den 14. november 1956 nr. 1475 «Om personlige pensjoner»*).

Mange av de brukte dokumentene har blitt gitt ut på nytt noen ganger, derfor var det på en måte litt problematisk å finne den første utgaven.

Foruten dokumentanalyse brukte jeg statistikk i mitt arbeid. Statistikken har mer nøyaktighet i sammenlikning med dokumenter. Imidlertid gir det forskeren mindre «felt for hendelser» enn tekster.

3.5.1 Strukturert analyse

Jeg hadde en stor mengde dokumenter å gå gjennom og etablerte en systematisk måte å analysere dokumenter på. Denne metoden var å se på følgende kriterier innenfor et dokument frem for alt annet:

- Utgivelsesdato-/år.
- Relevans
- Målgruppe
- Hensikt
- Konsekvens
- Sammenlikning med historiske hendelser

Ved å etablere strukturert dokumentanalyse hadde jeg muligheten til å gå gjennom alle tilgjengelige dokumenter og filtrere ut de som ikke er relevant, analysere og plassere innenfor tidslinje, se på viktighet, utpeke konsekvenser og observere etablering av pensjonstrygd.

3.6 Reliabilitet og validitet

«To attain absolute validity and reliability is an impossible goal for any research model» (Le Compte, Goetz 1982)

Validitet er en av viktigste faktorer i forskningsarbeid. Silverman skriver at “validity” er et annet ord for “truth” (Silverman 2005). Validitet i forskningsarbeid viser hvor godt og nøyaktig man kan måle eller definere en eller annen ting. Ellers viser validitet gyldighet av resultater.

I arbeidet mitt må jeg se på validitet av brukte dokumenter først og fremst. Det ser ut som at mye av det som står i dokumentene virkelig ble gjort. Imidlertid, hvis vi skal se på et stort

dokument om Sovjetunionens Grunnlov fra 1936 (Stalin-grunnloven), da får vi se at mange punkter som står i dette dokumentet ble ikke realisert over lengre periode.

Det er litt vanskelig å definere validitet av statistiske data som jeg bruker i analysedelen av masteroppgaven. Disse dataene fant jeg i arbeidet til andre forskere, med henvisning til sovjetiske data kilder som statistisk sentral byrå og viktige sovjetiske aviser. Validiteten til disse dataene kan derfor problematiseres.

Reliabilitet betyr i hvor stor grad oppnådde resultater sammenfaller med hverandre. For eksempel hvis man gjør et forskningsarbeid måler han/hun samme verdier flere ganger og om resultater sammenfaller i alle tilfeller, da betyr det at forskningen er reliabel.

I min oppgave jeg har oppnådd stor grad av reliabilitet. Ved vurdering og måling av grad av dekommodifisering, stratifisering og familialisme med et visst sett av indikatorer har jeg funnet at nesten alle indikatorene som jeg har brukt viser samme resultater. Det sier oss noe om at undersøkelsen og data er reliabel.

3.7 Kvantitativ metode

Denne metoden brukes dersom man ønsker å samle mye data om spesielle objekter, og metoden gir gode generaliseringsmuligheter. Men kvantitativ metode har begrensninger når man vil fordype seg i et bestemt tema eller problemstilling. Det er det jeg prøver å oppnå i oppgaven min, gå i dybden og analysere pensjonstrygdsutvikling under USSR på basis av offisielle dokumenter og forskrifter.

Ved en kvantitativ metode samles data i form av tall, antall, meninger og div statistikk. Det samles vanligvis fra et stort antall deltagere som svarer på definerte spørsmål.

Statistiske data benytter jeg meg mye av for å analysere og definere tre hypoteser i analysekapittelet. Jeg vil bemerke at alle statistiske data ble hentet fra sekundære kilder og at ikke alle data er helt passende for oppgaven min. For eksempel, for å definere grad av familialisme, måtte jeg bruke statistikken om familie og barnetrygd i USSR eller se på familieideologi som ble utviklet i Sovjet. Etersom masteroppgaven min er fokusert på pensjonstrygd, ble familie- og barnetrygd data annenrangs data som ikke ble vurdert like nøyaktig. Dette kan være en svakhet i analysen.

3.8 Analyse av data

Oppgaven min baserer seg hovedsakelig på dokumenter og statistikk analyse i Sovjet Unionen i perioden 1945-1991. I empirikapitelet forklarte jeg om periodisering og de primære hendelsene som var med og avgjorde pensjonstrygdordningene i USSR i etterkrigstiden og videre frem til 1991.

Dokumentanalyse bruker jeg for å avklare alle nyanser av sovjetisk pensjonspolitikk som ser annerledes ut enn utvikling av pensjonssystem i kapitalistiske land. Det er veldig viktig å vite dette for å ha et fullstendig bilde av det som ble gjort.

Mye "sovjetisk" statistikkdata tok jeg fra «*Soviet social policies: welfare, equality, and community*» av Robert J. Osborn og fra «*State and welfare USA/USSR. Contemporary policy and practice*» av Gail W. Lapidus og Guy E. Swanson. De benytter sine data med henvisning til Sovjet Unionens statistisk sentralbyrå eller de sovjetiske avisene «*Norodnoe Khoziaistvo*» og «*Vedomosti*».

Statistiske data for de vestlige land tok jeg ifra Esping-Andersens «*The three worlds of welfare capitalism*»(1990) og «*Social foundations of postindustrial economies*» (1999). I sine arbeider opererer han med data fra 18 forskjellige land.

Ved hjelp av statistiske data om sovjetisk pensjonssystem og Esping-Andersen sin velferdsstatstypologi prøver jeg å definere graden av dekommodifisering, stratifisering og familialisme i Sovjet Unionen. Videre forsøker jeg å plassere det sovjetiske velferdsstatssystemet innenfor en av de tre modellene til Esping-Andersen.

I noen tilfeller gir ikke Esping-Andersen uttømmende data i sine bøker. Derfor brukte jeg i tillegg en masteroppgave som heter «*Polen-hva slags velferdsstat? En analyse av den polske velferdsstaten under- og etter kommunismen, med utgangspunkt i Esping-Andersens tre velferdsmodeller*» av Ann-Charlotte Saltnes. Hun fant ut de manglende data hos Scrugs og Allan arbeid «*Trends in Welfare State Decommodification in Eighteen Advanced Industrial Democracies, 1972-2000*» (2003). Hennes masteroppgave var ganske nyttig for meg ikke bare på grunn av manglende data, men også på grunn av lignende emne.

3.9 Begrensning av datamaterialet

Noen ganger var det ikke enkelt å få tak i nødvendig data fordi statistikken i Sovjetunionen for eksempel aldri har berørt partiapparatet eller såkalt partielite. Fortsatt finnes det ingen data om reelle inntekter for embetsmenn og nomenklaturen. *Sovjetiske nomenklaturen* er på en måte et herskende lag av mennesker i det sovjetiske samfunnet og i de sosialistiske landene i østblokken som innehar forskjellige «nøkkelstillinger» innefor administrasjon på områder som regjering, næringslivet, landbruk, utdanning, forskning osv. og som regel var de medlemmer av det kommunistiske partiet (Voslenskii 1970).

Det er også viktig å si at i min undersøkelse bruker jeg bare data om pensjoner. For å definere familialisme dimensjon måtte jeg imidlertid finne ut noe om familietrygd i USSR også.

I arbeidet mitt tar jeg dessuten ikke hensyn til slike indikatorer som arbeidsledighetstrygd eller syketrygd, slik som Esping-Andersen gjør i sin undersøkelse. I tillegg har jeg veldig svake data om familietrygden og nesten alle konklusjoner som ble gjort angående denne dimensjonen er ganske relative. Derfor er min undersøkelse ikke så nøyaktig og grundig og som sagt baserer den seg kun på pensjonstrygdindikatorer.

Kapittel 4. Framveksten av sovjetiske pensjonssystem i periode 1945-1991.

4.1 Første endringer etter krigen 1945-1956 (Stalin epoken- epoken av gjenoppretting av økonomien)

Andre verdenskrig og behovet for å eliminere konsekvensene av nazi- invasjonen bremsset til en viss grad, men stoppet ikke utviklingen av det sosiale velferdssystemet i Sovjetunionen. Umiddelbart etter krigen ble lovgivning om militært personell og deres familier forbedret, så vel som lovgivning om familiemedlemmer til de frivillige som døde på krigsfronten, familier som tapte sine forsørgere.

Videre steg er tatt i 1947: Fra da økes pensjonen for arbeidere i gruvedrift, kull-, kjemi-, skogbruks- og petroleumsindustrien, for telekommunikasjons-, jernbane-, elv- og sjøtransportarbeidere.

Med andre ord ble oppbygning av sovjetisk pensjonssystem i etterkrigsperiode godt strategisk gjennomtenkt: Først og fremst ble det økt pensjoner til arbeidere som betjente de viktigste bransjene i landets industri.

Deretter, i 1949, ble det innført en bestemmelse om pensjonsytelser for forskere. Primært for personer som hadde vitenskapelige grader eller undervisnings/ forskningsstabsstillinger i utdanningsinstitusjoner; de som hadde kontorstillinger ved vitenskapelige eller akademiske institusjoner igjen; personer som var involvert i arbeidet i regjeringsorganisasjoner.

Størrelsen på pensjoner for forskere og de som hørte til denne gruppen (nevnt over) ble fastsatt til 40 % av lønn. (Lov nr. 1 App. A)

I Sovjetunionen var retten til sosial trygd sterk knyttet til:

- enhvers plikt til å arbeide (alle over 18 år ble pålagt å jobbe, men såkalte ”parasittismen” medførte). Ifølge daværende USSRs grunnlov, straffansvar og eventuell tvangsjobbing i spesielle straffeinstitusjoner. (i henhold til Grunnloven USSR fra 1936)

- type utdanning en hadde (ungdoms-, eller videregående skole, høyere utdanning);
- type utført arbeid, yrkesgruppe en tilhørte (offentlige tjenestemann eller bonde);
- til og med bosted (by eller landsby).

Kvantiteten og kvaliteten på sosial støtte var svært avhengig av disse faktorene.

Men det kan være interessant å se nærmere på hvem det var som falt inn under ”parasitt”- kategorien i USSRs lovgivning på den tiden.

I loven om snyltere og lediggjengere fra 1961, som var basert på artikkel 12 av Sovjetiske Grunnloven fra 1936 kan vi lese følgende:

*”En funksjonsfrisk myndig person som unndrar seg plikten til å jobbe og lever et parasitt-liv har ingen rett til å kreve sosiale stønader fra staten, fordi den ikke deltok verken i etableringen eller styrkingen av den sovjetiske nasjonalformuen...
...Arbeidets omfang og kvalitet tas i hensyn ved vurderingen om å sikre retten til trygdestøtte ved alderdom eller uførhet. Standpunkt for vurderingen om rett på et eller annet type trygdestøtte i de fleste tilfeller er type av utførte arbeidet”* (min oversettelse) (Lov nr. 2 App.A)

I grunnloven selv står det at *«Arbeid i USSR det er en plikt og æressak for alle arbeidsføre statsborgere ved prinsippet: «Hvem spiser ikke som ikke arbeider». I USSR utføres prinsippet «Fra enhver etter hans evne, til hver i henhold til hans arbeid.»* » (i henhold til Grunnloven USSR fra 1936, artikkel 12.)

Ut av dette mentes det med ”parasittere” i Sovjetunionen ikke bare rusmisbrukere eller innsatte i fengsler, men også husmødre, hustjenere, selvstendige kraftsmenn, politisk- eller ideologisk uenige personer (oppfattet oftest som dissidenter) og de andre menneskene som ikke hadde et kontraktfestet (skattepliktig) arbeid. På den historiske XX. kommunistpartikongressen i 1956 ble det blant annet gjort de første etterkrigsendringene i pensjonssystemet.

Nikita Khrusjtsjov, daværende lederen av den USSRs kommunistiske partiet sa da: *”Nå er det tydelige behov for å forbedre organisering av pensjonssystemet. Som kjent fungerer det nå bare på bekostning av statens- og offentlige midler. De midlene vi har til disposisjon på denne sektoren vokser årlig. Dette er svært positivt. Men det er noen ledd der som svikter. For eksempel størrelsen på pensjonstrygd – den er uakseptabelt ujevn. Noen kategorier av pensjonister har svært lave pensjoner mens andre får uadekvat høye pensjonsinntekter. Dette må rettes”* (min oversettelse) (Aralov, Levshin 1959: 5).

Kongressens beslutning om effektivisering av trygdesystemet ved økning av lave pensjoner og redusering av unødvendig høye forbedring av eldreomsorgen samt ansettelse av funksjonshemmede personer som kunne engasjere seg i samfunnsnyttige aktiviteter, var et viktig steg på vei til statens mål om å bygge opp et mer og mer individtilpasset velferdssystem.

Om man kaster et tilbakeblikk på hele situasjonen, så ser man at allerede i 1932, dvs. helt fra

begynnelsen, er det mulig å finne forskjellige pensjonsstørrelser baserte på forskjellige kategorier av arbeidere.

Allerede da ble det også etablert en ordning med spesielle fordelsalderspensjoner med redusert pensjonsalder / tjenestetid. Videre ble det vedtatt en "Midlertidig liste over farlige yrker, som gir rett til reduksjon av antall arbeidsår og pensjonsøkning". Dersom ens yrke var med på listen kunne en ved 20- års ansenitet gå av med pensjon 10 år tidligere enn andre "vanlige" nypensjonerte, det gjaldt heller ingen kjønnsforskjell. I løpet av de første 10 årene etter andre verdenskrig ble fordelspensjoner i USSR tildelt bare dem som jobbet i bestemte industriområder. I denne perioden fikk lovgivning om fordelspensjoner ytterligere omfattende utvikling. Den gjaldt alle ansatte i ledende yrker ved strategisk viktige sektorer av økonomien.

Det ble etablert spesielle pensjoner, som igjen var høyere enn "vanlige andre" såkalt "opphøyete pensjoner." De burde også her heller kalles fordelspensjoner. Fordi for ovennevnte ("strategisk viktige") kategorier av arbeidstakere ikke bare var alle slags pensjonsytelser (alders- ufør- og andre typer) økt pengemessig, men kravet til både alder og ansiennitet var senket.

Grunner til en slik rask utvikling av fordelspensjonsordningen i Sovjet var følgende:

- 1) Økonomisk utvikling av landet. Rask utvikling av økonomien i etterkrigstid gav store muligheter til å både redusere pensjonsalderen på en side og justere opp pensjoner for personer som jobbet i skadelige og farlige forhold i de viktige sektorer av økonomien på den andre siden.

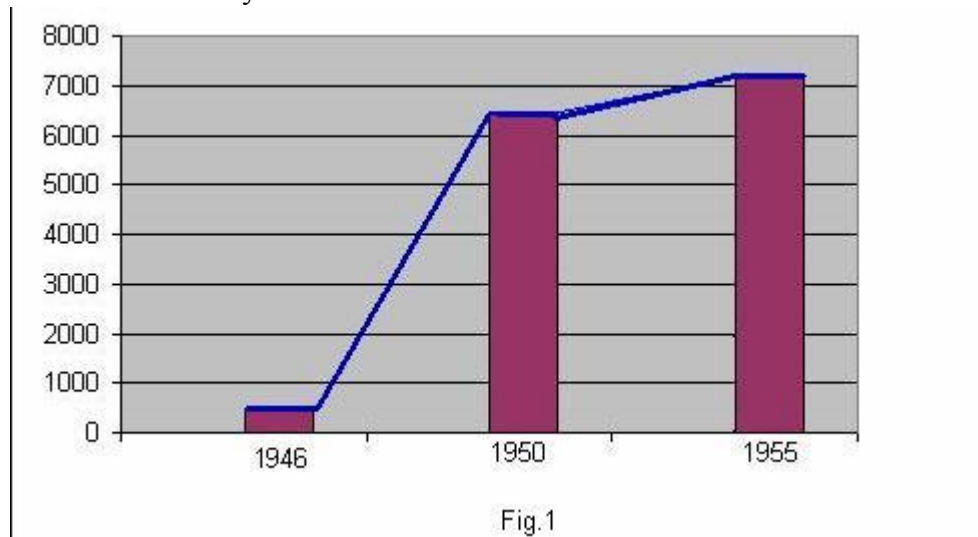
Etter seieren i den langvarige og ødeleggende verdenskrigen oppsto det et umiddelbart behov for gjenreisning som gav en "sideeffekt" i form av rask videreutvikling av økonomien, først og fremst dets viktigste og avgjørende parter. For å sikre disse næringene med stabile og bra kvalifiserte faglærte ansatte, måtte regjeringen frem med ulike tiltak som større pensjoner, fordelspensjoner, lavere pensjonsalder o. l. Innfrielse av disse ytelser hadde uten tvil sin positive innvirkning som betydde mye for hele landets vei fra krigsruiner til en fornyet - moderne og sterkere - supermakt.

- 2) Gjennomsnittlig sett hang pensjonsinntekter sammen med lønnsvekst. I løpet av de 15 årene fra 1932 steg lønningene kraftig på landsbasis.

Her er noen tall som illustrerer dette:

I 1932 var en gjennomsnittlig månedslønn i sovjetiske republikker litt mer enn 90 gamle** rubler;

- i 1946 - 481 ”gamle” rubler;
- i 1950 - 642 ”nye” rubler, og
- i 1955 - 718 ”nye” rubler.

Kilde: USSRs Ministerrådets forskrift N4004 fra 14.desember 1947 ”Om avvikling av den monetære reformen og avskaffelsen av rasjoneringen (kortsystem) for mat og industrivarer.

På fig. 1 ser vi disse tallene i veksten (der alt regnet i ”gamle” rubler for å beholde riktig bilde).

Her må det opplyses om at i 1947 ble den første etterkrigsmonetær reform i USSR avviklet - for å ta ut overflødig mengde av pengemassen som falt i verdi i løpet av krigsårene. Ti ”gamle” rubler ble byttet ut mot én ”ny”.

Det andre viktige aspektet ved reformen var propaganda: Ved innføring av en ny målestokk i det monetære systemet ble det samtidig avskaffet et rasjoneringssystem (som av forståelige økonomiske grunner ble tatt i bruk under krigen) Med reformen ønsket man å vise den sovjetiske økonomiens utholdende styrke uansett påførte krigsødeleggelser.

Til tross for denne drastiske lønnsveksten var pensjonsgrunnlagsinntektene tvangsholdt på maks 300 rubler. Det måtte sterke økonomiske tiltak til for å unngå avvik fra dette.

USSRs statsbudsjett var blodfattig etter krigen, og regjeringen ville heller prioritere å beholde restriksjonene, men fortsette å utvikle fordelspensjonsordninger.

De første etterkrigsutkastene av lovgivning om fordelspensjoner var slik at de aktuelle vedtakene gjaldt kun visse yrker og stillinger i visse industrisektorer. Denne prosessen fikk politisk støtte og dermed bred utvikling etter 1947. Der ser vi igjen motivering av arbeidere i strategisk viktige industriområder der man ønsket at de skulle beholde sine stillinger lengst mulig, fordi i ingen andre plasser fantes det slike fordeler i forhold til pensjon. På den måten kunne regjeringen sikre seg at velutdannede og erfarne medarbeidere hadde mange fordeler ved å jobbe i de viktigste bransjer. Dette medførte ikke minst effektivitet i prosessen med gjenreisningen av hele den nasjonale økonomien.

Blant de førsteprioriterte var

- kullindustrien, (inkl. gjenbygning av nedlagte kulminer);
- geologien;
- metallurgien.
-

Deretter i 1948 ble listen utvidet til

- asbestindustri,
- mineralmetallurgi,
- kjemi,
- antarktisk hvalfangstflåten og fiskeindustri i en rekke nordlige distrikter

Neste år (1949) inkluderte den også

- oljeindustri,
- gruvedrift,
- geodesi,
- kartografi,
- gull - og diamantindustri,
- jernbane

Videre (1950) var det

- telekommunikasjon,
- marine- og elveflåter,
- energi og elektrifisering,
- torv, tømmer- og papirindustri,

- bygningsindustri

Og til slutt ble det turen for ikke-industrielle, såkalte «uproduktive» økonomisektorer til å få sine fordelspensjoner. Først ute her var

- finanser og kreditt;
- statlig kvalitetskontroll;
- industrielle fagforbunds sentrale komiteer.

"Fordelaktig pensjonssystem" omfattet som sagt først og fremst ansatte i landets viktigste økonomisektorer. Men det gikk ikke alltid bare på "verdien" av næringen av en eller annen økonomisektor.

- 3) Et presserende behov for kvalifisert personell til de næringene hvor det opplevdes akutt mangel på arbeidskraft meldte seg. Innenfor slike bransjer var fordelene innvilget i første rekke for ansatte som hadde skadelige og farlige arbeidsforhold, samt for dem som arbeidet under ugunstige og ubekvemme klimatiske forhold. For eksempel, i fiskeindustrien i 1948, ble disse fordelene tilbudt til ansatte hvalfangstflåten i Antarktis og noen foretak i Kamchatka, Kurilene og andre nordlige områder.

I enkelte sektorer av økonomien begynte listene over de som hadde rett til fordelspensjoner med ministeren og endte opp med for eksempel bibliotekarere, men i andre sektorer eller bransjer gjaldt av en eller annen grunn slike fordeler ikke de ansatte i det hele tatt, eller gjaldt bare delvis.

I alle tilfeller var pensjonsytelsene uttrykt i form av senking av pensjonsalderen for både menn og kvinner (henholdsvis med 55 og 50 år) og en ytterligere nedgang i ansiennitet opp til 20 år.

Til tross for det faktum at industriproduksjonen i Sovjetunionen i 1955 var overskredet 3,2 ganger 1940-nivå, økte nasjonalinntekten med 68 %, og reallønnen for arbeidere og offentlige tjenestemenn økte med 39 %, dekket "Lov om høyere pensjon" (tidligere nevnt som såkalte "opphevet pensjon") bare et mindretall av arbeidere og offentlige tjenestemenn.

For de fleste gjaldt fortsatt pensjonsnormer fra 1932 som var klart i strid med de nye økonomiske realitetene i landet

I tillegg hadde fordelspensjonssystemet i sin helhet mange selvmotsigelser som kunne mistolkes, interne uoverensstemmelser og utskielser.

Den største ulempen med dette systemet var at tilbudet om fordelspensjoner i stor grad ikke har vært definert i henhold til faktiske arbeidsforhold, men på grunn av underordning av foretaket eller på grunn av tilhørighet til en eller annen bestemt industri. Ofte førte det til at de som hadde identiske arbeidsoppgaver, og som produserte samme type artikler/varer/tjenester, likevel fikk pensjonsytelser på helt ulike vilkår ettersom det var avgjørende hvilket industriforetak en tilhørte. Avtalene om pensjonsfordelene var stadig ujevnt fordelt.

4.2 Den nye pensjonsloven om statspensjoner til arbeidere og offentlige tjenestemenn fra 1956 (Khrusjtsjovepoken)

4.2.1 Innledning

Mangfoldet og kompleksiteten i regelverket om pensjoner var en av de viktigste årsakene til innføring av den nye pensjonsloven. For eksempel for "forhøyede" pensjoner eksisterte det mer enn 1.000 ulike beslutninger og dommer og derfor var det mange klager fra folk på grunn av den kompliserte pensjonslovgivning. Forskjellsbehandlingen ble dermed en av de viktigste grunnene til at myndighetene så seg tvunget til å endre pensjonsloven.

Den nye loven om statspensjoner ble først og fremst rettet mot forbedringer av pensjonssystemet til arbeidere og offentlige tjenestemenn, men det ble også gjort noen endringer i pensjonslovgivning til militære folk.

I mai 1956 ble det i pressen publisert et utkast av den nye loven om statspensjoner. Det ble kalt *statspensjoner* ettersom alle typer pensjonsordninger i Sovjetunionen var statlige, det vil si ble betalt fra statsbudsjett. Arbeidstakere i sin tur betalte ingenting til pensjonskassen.

Publisering av denne loven i pressen ble gjort for å sette i gang nasjonale diskusjoner av utkastet til loven gjennom leserinnlegg, som varte i 2 måneder. Som et resultat ble loven vedtatt den 14. juli 1956.

4.2.2 Generelle punkter i loven

For det første innførte den nye loven en felles pensjonsalder og ansiennitetsnorm i landet. *Ansiennitet eller tjenestetid* er et visst obligatorisk antall av år en person måtte ha jobbet for å ha mulighet til å motta pensjonsytelser fra staten.

For menn ble pensjonsalder lovfestet på 60 år med ansiennitet på minst 25 år, for kvinner - 55 år med ansiennitet på minimum 20 år (Lov nr.3 app. A). Imidlertid reduserte en rekke forskrifter i loven pensjonsalderens krav på 5,10 og til og med 15 år (Lov nr.3 app. A). Pensjonsytelsene under denne nye loven gjaldt nå alle arbeidere og offentlige tjenestemenn, uten unntak, og det ble gjennomført på statens bekostning og offentlige midler, det vil si at ingen arbeidstaker selv bidro til pensjonskassen. Dette er den viktigste forskjell mellom sovjetisk pensjonstrygdesystem og "vestlig" pensjonstrygdesystem. I Sovjetunionen bidro kun bedrifter, institusjoner, organisasjoner og staten til pensjonskassen uten noen fradrag fra lønn for arbeidere. I vestlige land derimot måtte alle arbeidere betale en del av lønningen sin til pensjonsfondet for å få støtte fra staten i alderdommen.

For det andre innførte den nye loven om statspensjoner to såkalte lister over yrker. De ble kalt Liste nummer 1 og Liste nummer 2.

- På Liste nummer 1 var alle yrker med harde og farlige driftsforhold, det vil si yrker knyttet til arbeid under jorden, arbeid i skadelige forhold og i metallurgi.
- På Liste nummer 2 var alle andre yrker med vanskelige arbeidsforhold medtatt. De inkluderte nesten alle typer av yrker fra tekstilindustrien, maskinister eller traktorsjåfører i landbruk, bygging og osv (Lov nr.3 app. A).

I henhold til den nye loven var det innført fordelaktige vilkår for alderspensjon for arbeidstakere i yrker fra Liste nummer 1. For menn ble pensjonsalderen nedsatt til 50 år og ansiennitet til 20 år og for kvinner til 45 år ved ansiennitet 15 år. For arbeidstakere fra Liste nummer 2 ble pensjonsalder senket for menn til 55 år og for kvinner til 50 år uten endringer i den obligatoriske ansiennitet, 25 og 20 år henholdsvis. Loven sier, "*Yrker som er fastsatt i Listene nummer 1 og nummer 2 har rett til alderspensjon på fordelaktige vilkår, hvis halvparten av lengden på ansiennitet var på arbeid fra listene nummer 1 eller 2 (uavhengig av siste arbeidssted)*" (min oversettelse) (Lov nr.3 app. A).

Også alderspensjoner på fordelaktige vilkår under den nye loven ble overlatt til visse befolkningsgrupper. For eksempel kvinner som hadde født fem eller flere barn, og hadde

oppdratt dem til 8 år. I dette tilfellet kunne en kvinne forlate arbeid og få alderspensjon ved 50 år hvis hun hadde 15 år ansiennitet (Lov nr.3 app. A).

Foruten de som ble nevnt ovenfor hadde også funksjonshemmede mennesker rett til alderspensjoner på fordelaktig vilkår ifølge den nye loven. Blinde personer for eksempel hadde rett til å pensjonere seg - menn ved 50 år med ansiennitet på 15 år og kvinner ved 40 år med 10 års ansiennitet (Lov nr.3 app. A).

Arbeidere og offentlige tjenestemenn- kortvokstetere (Lilliputians) hadde rett til alderspensjon: menn - ved 45 år og med en lengde på ansiennitet ikke mindre enn 20 år, kvinner - ved 40 år og med en lengde på ansiennitet ikke mindre enn 15 år (Lov nr.3 app. A). Hvis en mann som har nådd pensjonsalderen, men ikke hadde nødvendige ansiennitetsår for pensjon, kunne han i dette tilfellet søke om pensjon i henhold til arbeidserfaring som man hadde oppnådd. Det vil si at redusert arbeidserfaring ville gitt redusert pensjonsytelser. Den eneste betingelsen var at arbeidserfaring ikke kunne være mindre enn 5 år.

Søketid om pensjon var nå ikke begrenset slik det var før. Den gamle lovgivning fastsatte grensetid på pensjonsøking. Man måtte sende inn en søknad og alle nødvendige papirer til sosialtrykdenheten innen én måned etter man hadde nådd pensjonsalder, ikke senere.

4.2.3 Beregning av pensjoner og størrelse på pensjoner i henhold til den nye loven

Pensjoner under den nye loven hadde direkte forhold til lønn. Også prosedyren ved pensjonsberegning var endret. Tidligere ble pensjoner regnet ut kun opp til det maksimale lønnstrinnet/beløpet på 300 rubler og om personen hadde mer i inntekt ble ikke det tatt hensyn til. Det vil si at dersom en mann hadde tjente 400 rubler per måned, var pensjonen allikevel regnet ut på basis av det maksimale beløpet som var 300 rubler. I henhold til den nye loven var pensjoner regnet ut på de faktiske inntekter av arbeidere selv, sammen med månedlige og årlige oppreisninger, overtid, etc.

For å beregne et månedlig pensjonsbeløp ble som regel gjennomsnittslønnen fra de siste 12 månedene benyttet som grunnlag. Dersom lønna for de siste 12 månedene var veldig lav, så ble lønna for fem år av de siste 10 kalenderår benyttet for beregning. Hele beløpet av lønn for

de 5 årene ble så delt på 60 (siden 5 år er 60 måneder) og utgjorde dermed grunnlaget for en månedlig utbetaling av pensjon (Lov nr.3 app. A).

For pensjonister blant arbeidere, offentlige tjenestemenn og militært personell som ikke hadde sagt opp jobben ved oppnåelse av pensjonsalder og som hadde tjent mer på de siste 2 år, ble pensjonsstørrelsen regnet om i henhold til inntekten for de siste 2 år.

Tabell 3. Gjennomsnittlige pensjonsstørrelse i henhold til den nye loven.

Månedlig lønn i rubler.	Gjennomsnitt pensjonsstørrelse for arbeidere og offentlige tjenestemenn.		Gjennomsnitt pensjonsstørrelse for arbeidere og offentlige tjenestemenn som jobber under jorden og som arbeider i vanskelige/farlige arbeidsforhold.(Listen over yrker № 1).	
	I prosenter (%) av lønn	Minstepensjon i rubler	I prosent (%) av lønn	Minstepensjon i rubler.
Mindre enn 50	85	40	-	-
Fra 50 til 60	75	42-50	80	45
Fra 60 til 80	65	45	70	48
Fra 80 til 100	55	52	60	56
Fra 100 og høyre.	50	55	55	60

Kilde: Lov USSR fra den 14. juli 1956 «Om statlige pensjoner.»

Tabellen ovenfor illustrerer dette med konkrete eksempler.

Her ser vi at den høyeste lønn, og henholdsvis pensjon hadde arbeidere fra Listen over yrker nummer 1. Disse pensjoner varierte fra 55 til 100 % av lønn.

Videre ser vi at jo lavere lønnen var jo høyere var prosenten som ble brukt til beregning av pensjonen.

Eksempel:

Hvis arbeidslønnen var 45 rubler per måned og pensjonen var utbetalt som 85 % av lønnen, da utgjør pensjonen 38 rubler per måned. Hvis lønningen var 110 rubler per måned vil pensjonen bli 50 % av lønna og det er 55 rubler per måned. Det er vesentlig forskjell mellom

pensjonsutbetalingene og de virkelige lønningene. Det vil si at forskjellen i størrelse av pensjoner var ikke like stor som størrelsen av lønnen. Det er ikke så vanskelig å formode hvorfor pensjoner i gjennomsnittet var like. Den sovjetisk staten ville ikke og rett og slett hadde ikke råd til å utbetale like store pensjoner som lønn. Hvis pensjonene for arbeidere fra listen nummer 1, for eksempel, skulle bli samme som deres lønn da kunne ingen budsjettmidler overlape den.

Sovjetisk politikk i forhold til pensjonister var følgende: «While people are working... let each person receive according to his labor, but when they are pensioned they should all be paid equally: The state receives the same benefits from all old people...» (Osborn 1970:68).

Den ene tingen som jeg vil bemerke er at staten ville og kunne rett og slett ikke betale sjenerøse pensjoner fordi statsbudsjett ikke kunne tåle så store utgifter til dette formålet. Den andre tingen var at myndighetene ville innføre et mer eller mindre universelt pensjonssystem. Det vil si at alle statsborgere skulle ha relativt like pensjonsytelser og hadde samme livskvalitet. Det er noen av de første stegene mot en universell velferdsstat.

For det andre var det satt opp den minste størrelsen på alderspensjon (30 rubler per måned, litt senere ble den økt til 40 rubler) og maksimal størrelse på 120 rubler (Lov nr.3 app. A).

Foruten den som jeg har nevnt ovenfor i henhold til den nye loven ble det også innført diverse pensjonstillegg.

For eksempel,

- hvis en mann har hatt 15 års sammenhengende arbeidserfaring så fikk han 10 % tillegg til pensjon.
- "Barnetillegg" for et mindreårig barn. Far eller mor med et mindreårig barn har fått tillegg på 10 % til pensjon. Ved to eller flere mindreårige i familie økes tillegget til 15 %.

Sammen med mange av tilleggene ble det innført en rekke begrensninger.

For eksempel,

- var pensjonisten fremdeles arbeidsaktiv ble alderspensjon på maks 150 rubler utbetalt per måned.

4.2.4 Konklusjon

Etter vedtaket om den nye pensjonsloven ble det i større eller mindre grad utformet et pensjonssystem i USSR. På det tidspunktet loven ble innført var det 9 000 000 pensjonister kun i den ene (men største) av unions republikker - den Russiske Sosialistiske Føderative Sovjetrepublikken. De fleste av dem fikk pensjonsøkningen i henhold til den nye pensjonsloven. Med vedtakelsen av loven ble det også utvidet antall av pensjonister fra 9 000 000 til 11 000 000 mennesker (grunnet bl.a. innføring av ansiennitetspensjoner) (Aralov, Levshin 1959).

Men ved utgangen av 1956 var alderspensjonene fremdeles den viktigste og mest utbredte formen av sosialtrygd i landet.

4.3 Utviklingen av ansiennitetspensjoner som system

I Sovjetunionen eksisterte forskjellige typer pensjonsordninger, blant annet pensjon for ansiennitet.

Ansiennitetspensjon i motsetning til alderspensjon fikk man uavhengig av alder. Der gjaldt kun antall år med arbeidserfaring som grunnlag for å benytte ordningen.

I 1958 ble det vedtatt en lov om ansiennitetspensjoner til piloter i sivil luftfart og romfart.

Ansiennitetspensjoner var først innført for luftfartsindustriens mannlige arbeidere med tjenestetid på minst 25 år for menn og med tjenestetid på minst 20 år for kvinner som har jobbet i stillinger som gir rett til denne pensjonen (Lov nr.4 app. A).

Pensjonens størrelse ble beregnet ut fra 50 % av gjennomsnittlig månedslønn. For hvert år over ansiennitetsperioden ble pensjonen justerte opp med 3 %, men den kunne fortsatt ikke overstige den maksimale grensen på 120 rubler per måned (Lov nr.4 app. A).

Imidlertid var det også uttalt i loven at ansiennitetspensjonen til sivile luftfartspiloter kunne bli utbetalt kun når man sluttet i stillingen. Det vil si at det er kun når man har gått av at man hadde rett til denne type ytelse.

Pensjonister som får ansiennitetspensjonen i samsvar med denne forordningen, men fortsetter å jobbe i stillingen hadde derfor ikke rett til ansiennitetspensjon, men kunne fortsatt motta både ordinær alderspensjon og månedslønn fra arbeidsgiveren i et samlet beløp som ikke overstiger 300 rubler per måned.

En annen gruppe som hadde rett til pensjon etter ansiennitet var mennesker som jobbet i utdanningsinstitusjoner, helsevesenet og landbruket. Denne loven ble vedtatt i 1959.

Dermed hadde lærere og personer som jobbet i utdanningssektoren krav på å motta ansiennitetspensjon ved oppnåelse av 25 års tjenestetid. Pensjon i dette tilfellet var 40 % av lønna (Lov nr.5 app. A).

Helsevesenets og apotekarbeidere med høye eller spesialiserte videregående utdanning fikk også rett på ansiennitetspensjon. Tjenestetid i dette tilfellet utgjorde 25 år i landsbygda og en 30 års tjenestetid med det samme arbeidet i byen. Størrelse på pensjonen for dem utgjorde også 40 % av lønn (Lov nr.5 app. A).

I årene 1964 og 1965 ble arbeidslønningen justert opp for helsearbeidere og undervisningspersonell og som en konsekvens ble alle typer pensjoner også justert opp for disse grupper av arbeidere.

Som jeg har sagt ovenfor man måtte ha sagt opp jobben for å få ansiennitetspensjon.

Foruten dem som jobbet i undervisningsinstitusjoner eller i helsevesenet fikk også landbruksarbeidere rett til ansiennitetspensjonen. Det gjaldt agronomer, veterinærer og husdyrspesialister (Lov nr.5 app. A).

Ministerrådet i 1967 tok en beslutning om innføring av ansiennitetspensjoner for flere yrkesgrupper. Denne gangen gjaldt det for underholdningskollektiver. Skuespillere, teaterspillere, balletdansere og andre ansatte i underholdningsbransjen begynte å bli mer og mer utbredt og fikk en del oppmerksomhet. Dermed skulle denne gruppen også kunne motta flere pensjonsytelser. Det krevdes minimum 20 år erfaring for å kunne tilfredsstille kvoten og ha krav på ansiennitetspensjon (Batigin 1974).

Den siste yrkesgruppen som fikk adgang til ansiennitetspensjon var operasolister, musikere og artister av Bolshoi-teateret. Krav til tjenestetid for dem utgjorde 25 år.

Mengden av pensjonsytelse var 50 % av lønn (Batigin 1974).

4.3.1 Konklusjon

Det bør merkes at ansiennitetspensjoner for arbeidstakere for enkelteyrkestyper har blitt innført lenge før disse forskrifter fra 1958, 1959 og 1967. Disse forskriftene utvidet listen over yrker som gir rett til ansiennitetspensjon betydelig.

Som ser vi rett til ansiennitetspensjon omfattet ikke mange yrkes grupper og utbetaling av denne type pensjon kunne skje bare etter at man forlot jobben sin. Ikke mange gjorde det fordi størrelse på pensjon selv utgjorde kun 40-50 % av lønn.

4.4 Personlige pensjoner

Sammen med denne nye 1956-pensjonsloven ble det innført en annen spesiell form for pensjon som het *personlig pensjon*. Personlig pensjonist kunne en person bli som hadde utført spesielle tjenester for Sovjetunionen i revolusjonære, sosiale, økonomiske aktiviteter, eller fremragende prestasjoner innen kultur, vitenskap og teknologi. Ved pensjonistens død gikk retten til pensjonen til medlemmer av hans/hennes familie. Familien kunne altså motta den personlige pensjonen på vegne av den avdøde pensjonisten (Lov nr. 6 app. A).

Personlige pensjoner kunne være av tre typer.

- Den største var statens (såkalte Unionens) mest verdifulle pensjon for lang og tro tjeneste for Sovjetunionen.
- Den andre var den Republikanske pensjonen for lang og tro tjeneste for en av de 15 sovjetrepublikkene.
- Den siste typen var den lokal personlig pensjon eller personlig pensjon av lokal verdi som ble gitt for handlinger/arbeid som hadde stor lokal betydning.

Aldersgrensen for denne typen pensjon ble satt opp til 55 år for menn og 50 år for kvinner.

Bevilgning og størrelsen av personlig pensjon ble utregnet individuelt i hverttilfelle, i samsvar med verdien av tjeneste og avhengig av, for eksempel, graden av skaden eller den økonomisk situasjonen for personen (Lov nr. 6 app. A).

Utnevning av personlig pensjon var en oppgave for «Kommissjonen for personlige pensjoner i Sovjetunionens ministerråd».

Størrelsen på den personlige pensjonen varierte fra 600 til 2000 rubler per måneden (Lov nr.6 app. A).

Prosedyre for utbetaling av personlige pensjoner var slik at de var betalt i sin helhet uavhengig av inntekt. Foruten slike store ytelser en med personlig pensjon hadde rett til bedre levestandard, for eksempel hadde de rett til større leilighet og helsebehandling. I tillegg hadde de 50 % rabatt på alle kommunale avgifter (Lov nr.6 app. A).

Og sist, men ikke minst, pensjonister med personlige pensjoner hadde fortrinnsrett til medisinsk behandling og rabatt på legemidler. Personer som mottok personlig pensjon, i

tilfeller ved spesielle behov (brann eller andre naturkatastrofer, alvorlig sykdom som krever sykepleie, etc.) kunne få en engangsstøtte fra staten.

I de fleste tilfeller omfattet personlig pensjon mennesker som tilhørte «nomenklatura» (nomenklatura er det øverste ledelsessjiktet i stats, økonomi, militær og andre sfærer), for dem store innsats i landets utvikling. Personlige pensjoner var en type privilegert pensjon, ettersom mennesker som har fått den var for det meste «elite». I selve loven står det at «rett til personlig pensjon har mennesker som hadde innlagt seg store fortjenester av sitt land i revolusjons handlinger eller fortjenester innen stat, økonomi, kultur, idrett, samfunns, teknologiområdet» (Lov nr.6 app. A).

4.5 Pensjonsloven for kollektivbrukere fra 1964 (Khrusjtsjovepoken. Tiden for reformer i landbrukssektoren.)

4.5.1 Innledning til loven

Frem til midten av 1960- tallet eksisterte det ikke et enhetlig system av pensjoner for kollektivbrukere eller for dem som jobbet på kollektive gårder. Til tross for at Grunnloven for Sovjetunionen som ble vedtatt i 1936 sikret alle borgeres rett til økonomisk trygghet i alderdommen eller ved funksjonshemming, frem til 1964, hadde hensynet til bønder vært pålagt offentlige velvillige fond.

Med vedtakelsen av den nye loven i 1964 ble kollektivbøndene endelig kvalifisert for pensjonsytelser fra staten. Etter min mening var det et av de viktigste trinnene i utviklingen av pensjonstrygd i Sovjetunionen.

Ifølge denne loven fikk medlemmer av kollektive gårder rett til statspensjon. Det fikk også medlemmer fra fiskebruk.

Rett til statspensjoner fikk bare de kollektivbønder som på dette tidspunktet hadde vært medlemmer av kollektive gård. De mennesker som pensjonerte seg før vedtakelsen av loven fikk ikke rett til statlig pensjon. Det vil si at personer som ikke var medlemmer på det tidspunktet da loven ble vedtatt, ikke hadde krav på pensjon. I praksis ble hver aktive bonde anerkjent og de som var inaktive ble fjernet fra listen for kollektive gårder av kolkosrådet.

Rett til statspensjon, unntatt for dem som arbeidet på gården på dagen for vedtakelsen av loven, fikk også de personer som ble medlemmer av kollektivgården i de tidligste årene for kollektivisering av jordbruk i landet, det vil si i årene fra 1927 til 1930 og kom ut av gården på grunn av alder eller uførhet.

Imidlertid var det i enkelte republikker og regioner som for eksempel Vest-Ukraina, Hviterussiske SSR, Moldavisk SSR, Litauiske SSR, Tuva ASSR, Leningrad og Pskov der kollektivjordbruk ble dannet mye senere, kun etter andre verdenskrig. I disse regionene hadde bønder rett til pensjon, slev om de ikke hadde nødvendig tjenestetid, men de ble medlemmer av de kollektivegårdene i de første 12 månedene av dannelsen. De som på den annen side ikke kom inn i den kollektive gården i løpet av det første året kunne ikke forvente pensjonsytelser. Til tross for vedtakelse av loven ser vi at statspensjoner fortsatt ikke var tilgjengelige for alle kolkosnikere.

Til slutt vil jeg bemerke at hvis landområder til en kollektiv gård ble overlevert til statlig organisasjons- eller bedriftshender da ville kollektive bøndene av denne kollektivegården få rett til alderpensjoner fra staten, men det er kun i de tilfellene de hadde oppnådd pensjonsalderen som var 60 år for menn og 55 år for kvinner. De måtte ha jobbet på denne gården siden den ble opprettet eller har vært medlem i de første 12 oppstartsmåneder fra etableringsdato.

4.5.2 Generelle punkter i loven

Først og fremst vil jeg bemerke at kolkhoznikere har fått statlige pensjoner på strengere betingelser enn arbeidere og offentlige tjenestemenn.

Menn kunne få pensjon når de rundet 65 år og hadde arbeidserfaring i 25 år, kvinner - 60 år med 20 år tjenestetid (Lov nr.7 app. A). Pensjonsalder for kollektive bønder ble satt til 5 år høyre enn for arbeidere og offentlige tjenestemenn. Dette punktet ble endret i 1967 og pensjonsalder for bønder ble da senket fra 65 og 60 år, henholdsvis 60 og 55 (Cederbaum 1980).

På lik linje hadde kolkosnikere tilgang til pensjoner på fârdeøaktige vilkår som arbeidere og offentlige tjenestemenn. For deres tilfelle ble pensjonsalderen for pensjonister senket til 55 år for menn og for kvinner med den samme tjenesteperiode til 50 år.

Pensjonen på fordelaktige vilkår kunne gis til handikappede kolkhoznikere som ble skadet under militærtjeneste i løpet av andre verdenskrig, eller de som hadde alvorlige sykdommer som ble innhentet ved fronten. Rett til alderspensjon på fordelaktige vilkår fikk også de bøndene som hadde jobbet i nordområdene av Sovjetunionen i minst 15 år eller i områder som tilsvarer nordområdene i minst 20 år. Menn ved oppnåelse av 55 år og kvinner ved 50 år (Lov nr.7 app. A).

Tabell 4. Oversikt over nordområdene og territorier som tilsvarte disse i Sovjetunionen.

Områder som ble ansett som nordområder på denne tiden var:	Områdene som var likestilte til nordområdene omfattet:
<ul style="list-style-type: none"> • Murmansk oblast (del) • Arkhangelsk oblast (del) • Komi republikken (del) • Jamal-Nenets autonome distrikt • Krasnojarsk kraj/ territorium (del) • Irkutsk oblast • Jakutsk republikken • Magadan oblast • Kamchatka kraj, • Karelia (del), • Khabarovsk kraj (del), • Sakhalin oblast (del), • Tuva republikk (del). 	<ul style="list-style-type: none"> • Murmansk oblast (del) • Arkhangelsk oblast (del) • Komi republikk(del) • Karelia (del) • Khanty-Mansi autonome distrikt • Tomsk oblast • Krasnojarsk kraj (del) • Irkutsk oblast (del) • Burjatia republikk • Tsjita oblast • Amur oblast • Primorsk kraj • Khabarovsk kraj • Sakhalin oblast • Tuva republikk.

Kilde: Fortegnelse av nordområdene og territorier som tilsvare nordområdene fra den 10. februar 1960.

Alle disse regionene er enorme og selvfølgelig inngår de ikke i nordområdene som en hel region, men kun delregioner eller områdene som ble ansett som nordområdene. Typiske karaktertrekk ved nordområdene var regioner med vanskelige omgivelser, ekstreme temperaturer, logistiske utfordringer eller andre forhold som ga utfordringer for levestandard eller utfordret levevilkårene.

Kvinner som jobbet på kollektive gårder og hadde født 5 eller flere barn og hadde oppdratt dem til 8-årsalderen hadde også rett til pensjoner på fordelaktige vilkår. Disse kvinnene hadde rett til å pensjonere seg ved 50 års alder med en arbeidserfaring på 15 år (Lov nr.7 app. A). Det spilte ingen rolle om barna bodde sammen med mor eller om alle var i live på tidspunktet for hennes søknad om pensjon.

Det bør bemerkes at de kollektive bøndene med en relevant alder og tjenestetid slik det krevdes av den nye loven fikk rett til pensjon i alderdommen. Uavhengig av tiden de hadde

arbeidet på gården hadde de imidlertid ingen rett til ansiennitetspensjon eller forhøyde pensjon på linje med arbeidere og offentlige tjenestemenn.

4.5.3 Beregning av tjenestetid

I henhold til loven av 1964 betod tjenestetid for en kollektivbondens virksomhet på kolkosen hvor han/hun jobbet rett før pensjon, arbeid på andre kolkoser i løpet av livet, arbeidserfaring fra landbruk, i kommandittselskap for felles dyrking av land og i fiskeindustriens foreninger (Lov nr.7 app. A). Alt dette var ansett som tjenestetid på kollektive gårder. Men hvis en ikke hadde tilstrekkelig mange års arbeidserfaring på kolkhozen kunne også arbeidserfaring fra sovkos ansees som gyldig. (Sovkos var kollektive gårder i det tidligere Sovjetunionen som var helt eller delvis eid av staten. Sovkoser var vanligvis større enheter enn kolkoser.)

I bondens arbeidserfaring kunne også andre typer virksomhet inkluderes. Dette gjaldt for eksempel bønder som hadde tjent i det nasjonale forsvaret, hadde deltatt i partisanbevegelsen, hadde opplæring fra yrkesfaglig teknisk skole og sist, men ikke minst som hadde arbeidet i industri eller som offentlige tjenestemann (Lov nr.7 app. A).

Foruten årene med «virkelig» arbeid kunne også opphold på de okkuperte sovjetiske territorier eller territoriet til andre stater som ble omfattet av krig sammen med Sovjetunionen, forutsatt at de okkuperte jobbet på kollektiv gårder i tiden under okkupasjonen og som ikke hadde begått forbrytelser mot Sovjetunionen.

Foruten disse periodene som inkluderes i tjenestetid var det imidlertid mange unntak og bestemmelser som kunne forhindre bonden i å motta pensjon. For eksempel kunne arbeideren risikere å tape pensjon ved perioder der han /hun ikke møtte opp på jobb uten gyldig grunn. Ved å miste et visst antall arbeidsdager og den nødvendige arbeidserfaring kunne man altså tape pensjon. Likeledes, hvis en ikke hadde utarbeidet et minimum antall arbeidsdager uten en god grunn (f.eks. sykdom) eller hadde høyt fravær på jobben.

I mange tilfeller det var vanskelig å oppsummere de virkelige arbeidsårene som en mann/kvinne hadde bidradd på kollektivgården, dette skyldtes at mange dokumentasjoner og papirer ble mistet eller ødelagt i løpet av de fire årene krigen varte.

4.5.4 Beregning av pensjoner og størrelse på pensjoner

Systemet for beregning av pensjon for kollektive bønder var det samme som for arbeidere. Det betyr at det ble beregnet gjennomsnittlig inntjening per måned. Fem av de siste ti årene av

arbeidslivet, valgt av pensjonisten selv, ble lagt til grunn. Summen av inntjening deles på 60 måneder som tilsvarer 5 år (Lov nr.7 app. A).

Hvis personen ikke har 5 års kontinuerlig arbeidserfaring på gården, beregnes gjennomsnittlige inntjening for den aktuelle arbeidstiden. Tiden som eventuelt ble tilbrakt i forsvaret var ikke regnet som brudd på pensjonsbasisen og man kunne fortsette å opparbeide seg pensjon etter militærtjeneste.

En av ulempene med et slikt system for beregning av pensjoner var den ekstremt lange tidsperioden som ble lagt til grunn ved beregning av pensjonen. Likeledes ved beregning av pensjon var ikke inflasjon tatt hensyn til. Dette i sin tur førte til svært lave pensjoner. En femårs inflasjon i Sovjetunionen kunne være stor nok til å redusere størrelse på pensjonen tilstrekkelig.

Pensjonister fortsatte å arbeide på kollektive gårder og fikk lønnsøkning, dermed kunne de søke om omberegning av pensjonen sin etter 2 år med ytterligere arbeid og dermed få en høyere pensjon (Lov nr.7 app. A).

Pensjonene for landbruksarbeidere var imidlertid ikke likeverdige. Pensjonsloven fra 1964 besluttet at profesjoner ved kollektivgårdene som maskinoperatører, spesialister med høyere eller spesialiserte yrkesfaglig videregående utdanning, formenn og regnskapssjefer på kollektivegårdene skulle motta pensjon etter samme regler og forskrifter som ble fastsatt for arbeidere og offentlige tjenestemenn i henhold til pensjonsloven fra 1956.

Loven slo fast at bare ansatte med høyere eller spesialisert utdanning/ kvalifikasjoner og som samtidig hadde jobb i henhold til sin utdanning hadde rett til "arbeidspensjon" og bare formann av kollektivbrukene fikk berettiget pensjon uavhengig av utdanningsnivå.

I oktober 1964 ble denne listen utvidet for noen flere spesifikke profesjoner ved gårdsdrifta spesialister som viseformann, agronom, veterinær, ingeniør, tekniker, mekaniker, laboratorieassistent, arbeidsledere, og ledere av gårder.

Størrelsen på pensjoner for bønder var betydelig lavere enn for arbeidere og offentlige tjenestemenn. Minstepensjonen på 60-tallet for bøndene var 12 rubler (Lov nr.7 app. A). Med inntjening på opp til 35 rubler per måned var månedlige pensjon 100 % av lønna.

Minstepensjon for arbeidere på den tiden var 40 rubler (Lov nr. 3 app. A).

Den maksimale pensjonen var omtrent 102 rubler per måned (Lov nr.7 app. A). Med inntjening av 100 rubler mere enn det per måned var størrelsen på pensjon bare 55 % av lønnen.

Som vi ser var pensjonen for bønder på den tiden ikke bare den laveste i landet, det var også lavere enn lønnsveksten, som i seg selv ikke var høy.

Loven fastsatte også at dersom kollektive gårder hvor utbetalte pensjoner til arbeiderne var større enn pensjoner angitt av pensjonsloven fra 1964, kunne fortsette å utbetale den eksisterende forhøyede pensjonen. Differansen skulle ikke komme fra staten, men fra gården selv.

Loven om statspensjonene for ansatte ved kollektivbrukene som var innført med virkning fra 1. januar 1965 ble offentlig vurdert og diskutert blant alle kollektivbrukene i landet. Myndighetene ved mange kollektive gårder hadde lagt ut lister over bønder som var «godkjent» til å pensjonere seg. Som regel holdt kollektivgårdens styre en diskusjon på møtene hvor de laget lister over kollektive bønder som skulle pensjoneres. Listene over pensjonister måtte være godkjent av styret.

Etter vedtakelsen av loven i 1964 ble det etablert et sentralisert fond av union folketrygd for kollektive bønder, for utbetaling av pensjoner og ytelser. Dette fondet var i hovedsak etablert på statens bekostning og på bekostning av fradrag basert på en viss prosentandel av inntektene av selve kollektivbruket (2,5 % av brutto inntekt i 1964 og 4 % i 1965).

Det bør merkes at i 1965 og de første årene etter vedtakelsen av loven om statspensjoner for kollektive bønder, mottok de fleste pensjonerte kollektivbønder, dvs. ca. 90 % minstepensjoner (Dimoni 2002).

4.5.5 Rolle til indre sosiale hjelpefond på kolkoser etter vedtakelsen av loven om statspensjoner for kollektive bønder fra 1964.

Som vi har sett ble den statlige pensjonstrygden for landbruksarbeidere dannet gjennom en prosess over mange år. Systemet med indre sosialhjelp fra kolkosen mistet på den måten gradvis sin betydning.

Ved begynnelsen av 1970-tallet, var den viktigste oppgaven for "lokal" pensjonstrygd ved kolhosen utnevnelsen av personlige pensjoner og ekstrabetaling til statlige pensjoner som var tillat i henhold til loven.

De var fortsatt ansvarlige for sysselsetting av funksjonshemmede og sysselsetting av alderspensjonister som hadde lyst til å jobbe videre. Videre var de også behjelpelig med forskjellige hjelpemidler for funksjonshemmede som var gratis (for eksempel proteser, kjøretøyer og etc.). Den vanligste formen for materiellhjelp fra kollektivbrukene for de eldre og funksjonshemmede var tillegg til pensjonene. I henhold til RSFSR Statistisk Sentralbyrå var imidlertid bønder som fikk ekstra pensjonsytelser regelmessig ganske få. For eksempel i Vologda oblast i 1969 var det kun 78 personer (Dimoni 2002).

Ved begynnelsen av 1980- tallet var ”lokal” sosialhjelp fra kolkosene så godt som avsluttet. I 1966 i Vologda oblast hadde for eksempel ca. 20 kollektive gårder slike lokale sosialhjelpsordninger som inkluderte 5.071 personer. I 1979 var det derimot bare to i hele området med 415 medlemmer (Dimoni 2002).

4.5.6 Konklusjon

Pensjonsloven for kollektivbønder fra 1964 ble en av de største stegene i sovjetisk pensjonspolitik. Med denne loven medlemmene av kollektivbruk fikk rett til statlige alderspensjoner som om de ble likestilt med arbeidere og offentlige tjenestemenn.

Imidlertid denne likestillingen av kollektivbønder var ikke «så lik» i virkeligheten. Mange rettelser til loven som ble vedtatt på et senere tidspunkt og har begrenset størrelsen på pensjoner for bønder.

Denne loven ble vedtatt i 1964 og 1960-tallet og er kjent som Krustsjovs epoken, når han begynte prosessen for utvikling av landbruk. Det ikke vanskelig å forstå at slike handlinger som inkludering av kollektivbønder i statens pensjonstrygd var en av midler for realisering av denne planen.

4.6 Den førstkommende forbedring av pensjonstrygden. Loven fra 26. september 1967

Den 23 (XXIII) kongress av Sovjetunionens kommunistiske parti fastsatte å gjennomføre en rekke tiltak i årene 1966-1967 med sikte på ytterligere forbedring av pensjonstrygden i landet.

Den 26. september 1967 ble loven om videre forbedring av pensjonssystemet i USSR vedtatt. I henhold til den nye loven ble pensjonsalderen for kollektivbønder redusert til 60 år for menn

og 55 år for kvinner (Lov nr. 8 app. A). Før var pensjonsalderen for kolkhoznikere henholdsvis 65 og 60 år. Dermed fikk man utjevnet forskjellene mellom de som arbeidet og offentlige tjenestemenn.

Ifølge dekretet ble pensjonsalderen for kvinner som arbeidet i tekstil industrien redusert til 50 år. Det ble gjort på grunn av de vanskelige arbeidsforholdene (Lov nr. 8 app. A).

Det andre som ble endret etter denne loven var størrelsen på pensjoner. Minstepensjoner for kollektivbønder og for funksjonshemmede ble forhøyet. Også aldersgrensen for å motta alderspensjon for militære med nedsatt funksjonsevne pga. forsvartjeneste for Sovjetunionen, militærtjeneste eller ved fronten – ble for menn justert til 55 år og for kvinner til 50 år (Lov nr. 8 app. A).

Som vi ser var denne loven rettet mot endringer som berørte kollektivbønder mer enn arbeidere eller offentlige tjenestemenn. Imidlertid var disse endringene ikke så betydningsfulle som de ønsket, fordi forskjellen i størrelser på pensjoner fortsatt var ganske store.

4.7 Utviklingen av pensjonstrygden i Sovjetunionen på 1970-1980 tallet.

4.7.1 Innledning. Utvikling av pensjonstrygd i 1970-tallet

For det første bør det bemerkes at de sosiale utgiftene i staten vokste fra år til år. For eksempel lød de i 1971 på 23.3 milliarder rubler, som utgjorde 1,2 milliarder rubler mer enn i 1970 (Andreev 1979).

På 70 -tallet begynte den neste etappen i utviklingen av pensjonssystemet i Sovjetunionen. I samsvar med resolusjon av presidium av Det øverste sovjet fra den 3. juni 1971 ”Om tiltak for ytterligere forbedringer av pensjonstrygden for kollektivbønder ” om å utbetale pensjoner for kollektive bønder fra 1. juli 1971 i henhold til generelle regler. Det vil si i henhold til Den nye pensjonsloven for arbeidere og offentlige tjenestemenn fra 1956.

Denne loven viste seg å være gunstig, men til tross for denne dukket det opp en spesiell rettelse til denne loven det samme året. Etter denne rettelsen fikk medlemmer av kollektive

gårder og deres familier samme pensjonsytelser som arbeidere såfremt de ikke hadde sine private gårder eller størrelsen av gården ikke oversteg 1500 kvadratmeter. I så tilfelle fikk man bare 85 % av pensjonen. Denne regelen spredte seg til alle pensjonstillegg og ble skrevet oppdatert i pensjonslovgivningen av 1977 (Dimoni 2002).

Det er ikke vanskelig å gjette at nesten alle mennesker som bodde på landsby på 70-80 tallet hadde sine egne hager og private gårder. De private jordlappene var ganske store fordi det var landressurser nok for alle i landet. Mange mennesker holdt buskap som også hadde sine krav til mat og beitemark. Nå for tiden er det også mange landsbyinnbyggere som har slike private gårder. Det er et viktig middel for å overleve under vanskelige leveforhold, spesielt for de gamle.

Kun i 1978 var denne rettelsen tatt ut av loven. Etter dette fikk alle kollektivbønder rett til å få samme alderpensjon som arbeidere uten noen unntak.

Pensjonister som har bodd på gamlehjem og sykehjem fikk bare 10 % pensjon (det var en nedre grense ved 5 rubler). Resten av pensjonene benyttet administrasjonen ved sykehjem eller gamlehjem hvor de gamle og syke bodde til drift av "hjemmene" (Dimoni 2002).

Det neste steget for forbedring av pensjonslovgivning ble gjort på Den 24 (XXIV) kongressen av det kommunistiske partiet. Det ble forhøyet minstepensjon for arbeidere og offentlige tjenestemenn med 1,5 ganger og for kollektive bønder med 1,7 ganger (Batygin 1972). Etter denne beslutningen ble minstepensjon for arbeidere 45 rubler per måned og for kollektivbønder 20 rubler per måned, som ser vi forskjellen i mengden av minstepensjoner fortsatt var betydelig. De fleste kolkhoznikere fikk minstepensjoner fra det tidspunktet de pensjonerte seg.

Fra 1.april 1975 ble pensjonsalderen for kvinner som jobbet som traktorsjåfører, maskinister i landbruket, så vel som for kvinner som jobbet i samme stillinger på veitransport og lastebiler, redusert med fem år.

Neste endringer og videre utvikling av pensjonssystemet fortsetter i neste og avsluttende tiårsperiode.

4.7.1.1 Konklusjon

Avslutningsvis for den nå gjennomgatte epoken kan vi si at det ble gjort mange om ikke så store og synlige, men likevel viktige endringer i det sovjetiske pensjonssystemet på 70 tallet.

Den viktigste endringen som ble gjort i løpet av denne tiårige perioden kan jeg bemerke er at kollektivbønder og arbeidere/offentlige tjenestemenn ble gitt samme rett til statspensjoner. Forskjellen i pensjonsstørrelser for kollektivbønder og for arbeider var imidlertid fortsatt betydelige.

4.7.2 Utvikling av pensjonstrygd i 1980-tallet

Frem til 1980-tallet var statlige bevilgninger for sosialtrygd for eldre og funksjonshemmede 33 milliarder rubler. Det vil si at over det siste tiåret har de økt med 10 milliarder rubler (Tsederbaum 1981).

Pensjoner til kollektivbønder ble igjen økt på 1980-tallet. 1. januar 1980 ble minstepensjoner til medlemmer av kollektivbruk forhøyet opp til 28 rubler per måned. Til sammenligning, var minstepensjonen for arbeidere og offentlige tjenestemenn i 1981 50 rubler per måned (Tsederbaum 1981).

Det samme året fikk kollektive bønder rett til å velge mellom statlig alderspensjon (pensjon for arbeidere og offentlige tjenestemenn) eller alderspensjon for kollektivbrukene. Det vil si at i dette året utlignet disse to pensjonstypene nesten hverandre. Pensjoner for kollektive gårdsarbeidere var i dette tilfellet beregnet med samme prosentandel som for arbeidere og offentlige tjenestemenn. Til tross for dette hadde kollektivbønder fortsatt mange begrensninger som var pålagt gjennom loven. For det første hadde de fortsatt fått pensjoner uten tillegg i motsetning til arbeidere og offentlige tjenestemenn. For det andre kunne ikke en kollektivgårdsarbeider få alderspensjon om han/hun ikke hadde et visst antall ansiennitetsår.

Fire år senere i november 1985 ble minstepensjon for kollektivbønder hevet til 40 rubler per måned (Dimoni 2002). Likeledes ble minstepensjoner for uførhet og til kolkosnikerfamilier som mistet forsørgere økt. Jeg vil minne om at minstepensjon for arbeidere og offentlige tjenestemenn var 50 rubler per måned allerede i 1981.

Hva var det som foregikk med alderspensjon til arbeidere og offentlige tjenestemenn? Som nevnt skjedde det i 1981 en økning av minstepensjon for arbeidere og offentlige tjenestemenn. Etter dette ble minstepensjon for pensjonerte arbeidere og offentlige tjenestemenn 50 rubler per måned (Lov nr.9 app. A).

I samme år ble det vedtatt et dekret som tillot arbeidere å benytte seg av ansiennitetsperioder basert på årene med arbeid på kollektive gårder.

I henhold til loven fra 1981 «Om den viderekommende forbedring av sosialtrygd» ble det også besluttet «å forbedre den finansielle situasjonen til pensjonister som pensjonerte seg for 10 år siden, fortsette i de neste fem år med alderspensjonsøkning og bringe pensjonen nærmere det nivået som gjelder i dag» (min oversettelse) (Lov nr.9 app. A).

4.7.2.1 Konklusjon

På midten av 80- tallet kunne en tydelig se utjevning tendenser knyttet til pensjonssystemer. Det var en reduksjon av pensjoner i forhold til tidligere lønn, reelle pensjoner ble varig redusert på grunn av mangel av indeksering. I sammenheng med landets overgang til markedsøkonomi i 1987 (som var en konsekvens av *perestrojka/omstrukturering* der en rekke økonomiske reformer ble innført i juni 1987 av den sovjetiske lederen Mikhail Gorbatsjov) ble det skapt et økonomisk miljø der staten ikke alene tok på seg det økonomiske ansvaret for pensjon. Det vil si at staten ikke lenger skulle betale pensjoner kun av "sin egen lomme".

4.9 Vedtak om frivillig pensjonsforsikring for arbeidere, offentlige tjenestemenn og kollektivbønder fra 1987-1988 og loven om pensjonstrygd for statsborgere i USSR fra 1990. (Gorbatsjovperioden. Perioden med "perestrojka" eller omstrukturering, innføring av begrenset form for markedsøkonomi).

4.9.1 Innledning til vedtaket

Innledningsvis vil jeg fortelle litt om historien for dannelse av pensjonsforsikring i Russland, fordi denne "tradisjonen" eksisterte før det kommunistiske partiet kom til makten.

Statlig pensjonsforsikring i Russland startet i begynnelsen av det tjuende århundre, noe som var mye senere enn i de fleste industriland. I sin utvikling favnet det bare om en liten del av befolkningen. Bare den øvre samfunnsklassen var i stand til å nyte den. Etter revolusjonen i 1917 ble pensjonsforsikring avskaffet.

Som jeg har sagt ovenfor, ved begynnelsen av *perestrojka*, ble det innført et nytt system med oppnevning og utbetaling av pensjoner som har inngått i sosialtrygden. Det

eksisterende fordelingssystemet, hvor dagens pensjonister mottok pensjoner fra skatter som ble betalt av de arbeidsaktive borgere, ble gradvis omgjort til et system med pensjonsforsikring. Denne pensjonsforsikringsordningen er en del av dagens trygdesystem, eller det nye trygdesystemet.

4.9.2 Innføring av frivillig pensjonsforsikring. Generelle punkter i loven

20. august 1987 ble vedtak «Om innføring av frivillig forsikring som supplerende pensjon til arbeidere, offentlige tjenestemenn og kollektivbønder» iverksatt i Sovjetunionen.

Dette vedtaket ble tatt, som det står i teksten, med formål for å forbedre den økonomiske situasjonen av pensjonister og veteraner.

I henhold til vedtaket ble det etablert et forsikringsfond hvor de forsikrede betalte bidrag som ble supplert av midler fra statsbudsjettet. Deretter kunne hver av de forsikrede ved oppnåelse av pensjonsalder og ved betaling av alle bidrag få supplementpensjon i størrelse 10, 20, 30, 40 eller 50 rubler per måned alt etter frivillig forsikringsavtale (Lov nr.11 app. A).

Frivillige forsikringsavtaler kunne inkludere arbeidere, offentlige tjenestemenn og kollektivbønder: menn i alderen fra 25 til 65 år og kvinner i alderen fra 20 til 60 år (Lov nr.11 app. A). Forsikringstaker kunne inkludere forsikringsavtale i supplementpensjon i størrelse 10, 20, 30, 40 eller 50 rubler per måned og han/hun kunne også øke eller senke pensjonsstørrelse i løpet av gyldighetstiden (Lov nr.11 app. A).

Månedlig forsikringsbidrag ble fastsatt for hvert enkelt tilfelle i følge en spesiell tabell hvor det ble tatt hensyn til alder for forsikrede, forsikringsperiode og størrelsen på supplementpensjonen.

Tabell 5. Størrelse på månedlig forsikringsbidrag.

Alder av forsikrede		Bidrags periode (år)	Månedlig beløp (rubler og kopeik) ved tilleggspensjon (rubler per måned)				
Menn	Kvinner		10 rubler	20 rubler	30 rubler	40 rubler	50 rubler
25	20	35	0,98	1,96	2,94	3,92	4,90
26	21	34	1,10	2,20	3,30	4,40	5,50
27	22	33	1,22	2,44	3,66	4,88	6,10
28	23	32	1,34	2,68	4,02	5,36	6,70
29	24	31	1,47	2,94	4,41	5,88	7,35
30	25	30	1,59	3,18	4,77	6,36	7,95

31	26	29	1,71	3,42	5,13	6,84	8,55
32	27	28	1,83	3,66	5,49	7,32	9,15
33	28	27	1,95	3,90	5,85	7,80	9,75
34	29	26	2,07	4,14	6,21	8,28	10,35
35	30	25	2,20	4,40	6,60	8,80	11,00
Osv.	Osv.	Osv.	Osv.	Osv.	Osv.	Osv.	Osv.

Kilde: Vedtak «Om innføring av frivillig forsikrings supplementspensjon til arbeidere, offentlige tjenestemenn og kollektivbønder» 1987.

I 1988 ble dette vedtaket forbedret og oppdatert. I henhold til det nye oppdaterte utkastet ble kretsen av mennesker som har rett til frivillig pensjonsforsikring utvidet med medlemmer av samvirkelag og kvinner som oppdrar 2 eller flere barn under 16 år og ikke jobber på grunn av den. De andre oppdateringer var ikke så viktige og har kun betydning for selve strukturen i vedtaket.

Denne frivillige pensjonsforsikring i Sovjetunionen ble en av forutsetninger til utforming av den obligatoriske pensjons forsikring og etablering av private pensjons fonder.

På slutten av 1980-tallet var det kommet fremm flrereproblemmen i pensjonssystemet i Sovjetunionen.

- Begrensede omfang av mennesker med pensjonstrygd. Det vil si at med innføring av begrenset form av markedsøkonomi i landet dukket det opp mennesker som jobbet i private bedrifter eller som individuelle forretningsmenn. I følge den gamle pensjonsloven hadde de ikke rett til alderspensjon.
- Lav grad av pensjonsdifferensiering. Det var en konsekvens av nivelleringspolitikk eller fordeling av delen av pengemidler fra dem som har tjent godt til dem som har tjent minst.
- Relativt lav pensjonsalder spesielt for de nye forholdene rundt aldring i befolkningen. I Sovjetunionen fra 1960 til 1990 økte antall av pensjonister fra 13, 7 mill. til 33, 8 millioner mennesker.
- Avhengighet for pensjonssystemet fra budsjettmidler (Sinyavskaya 2010).

Det er åpenbart at disse problemene hadde eksistert lenge, men regjeringen la merke til dem først i de siste årene på 1980-tallet.

På grunn av økende krise i pensjonssystemet ble det i 1990 utviklet en ny pensjonslov som skulle gjelde alle statsborgere. Loven het «Om pensjonstrygd for alle statsborgere USSR».

Denne loven fastsatte flere viktige endringer i pensjonssystemet. Først og fremst fikk alle statsborgere og andre mennesker som ikke hadde Sovjetunionens statsborgerskap men var bosatt i Sovjetunionen rett til alderspensjon ifølge denne loven (Lov nr.12 app. A).

For det andre det ble etablert landetspensjonsfond som var selvstendig og utenfor statsbudsjettets system. Det ble utformet av forsikringsbidrag for alle arbeidsgivere og arbeidstakere. Nå måtte alle arbeidstakere betale bidrag til pensjonsfondet og delta i utforming av sin pensjon. Hvor mye man betaler og hvor mye han/hun får i alderdommen sin ble regnet ut på bakgrunn av dette.

For det tredje ble det innførte årvisse indeksregulering av pensjoner. Det ble gjort for å unngå den situasjonen som dannet seg tidligere, når lønnsnivå ble økt pga. inflasjonen mens pensjoner og andre sosiale ytelser holdt seg på samme opprinnelige nivå. Alle disse endringer i sovjetiske pensjonslovgivning peker på at det sovjetiske pensjonssystemet begynte å erverve seg kjennetegner fra vestlige pensjonssystemer.

4.9.3 Konklusjon

For sovjetstyret var målet med denne loven å danne en universell pensjonstrygd i landet. Alvorlige problemer for innenrikspolitikken og motsigelser mellom republikkene, som til slutt førte til Sovjetunionens oppløsning, tillot imidlertid ikke at loven ble realisert så raskt (Sinyavskaya 2010).

Loven «Om pensjonstrygd for a statsborgere USSR» ble det siste og avsluttende «kapittel» i utvikling av den sovjetiske pensjonslovgivning. Ved oppløsning av Sovjetunionen lånte de nye landene eller de eks-sovjetiske republikkene noen av det sovjetiske systemets lover, men med tiden ble nesten alt det lånte mistet.

Kapittel 5. Den sovjetiske velferdsstaten i lys av Esping-Andersens typologi.

5.1 Innledning. Sovjetisk velferdsstat

I dette kapittelet skal jeg forsøke å vurdere den sovjetiske modellen av velferdsstaten gjennom å analysere daværende USSRs pensjonssystem og dets utvikling gjennom den aktuelle perioden. Jeg skal se på indikatorer som viser grad av dekommodifisering, stratifisering og familialisme.

Ut i fra disse standpunktene vil jeg prøve å finne plass for den sovjetiske velferdsstatsmodellen blant tre kjente velferdsstatsmodeller som er følgende: liberalistisk, konservativ og sosial-demokratisk (iflg. Esping-Andersens teori).

For å kunne snakke om velferdsstatsregimet i Sovjetunionen må det for det første bli avklart at Sovjetunionens kommunistiske parti (SUKP), (russisk Коммунистическая партия Советского Союза (*Kommunistitsjeskaja partija Sovetskogo Sojuza, KPSS*)) var Sovjetunionens statsbærende parti og moderpartiet for den internasjonale kommunistbevegelsen inntil 1960-tallet, da Det russiske sosialdemokratiske arbeiderpartiet, som var omdøpt til Den kommunistiske partiet med tiden, var det eneste og urokkelige styrepartiet i hele landet i løpet av hele Sovjetunionens tilværelsesperiode.

Før den Oktoberrevolusjonen som brakte med seg det nye regimet til landet, har Lenin som var hovedlederen av RSDAP (Det russiske sosialdemokratiske arbeiderpartiet) med sine tilknyttede foreslått et program av sosial forsikring. Dette programmet har vært annonsert første gang i Praha på den sjette «All-Russian Conference».

Her er fire hovedprinsipper for Lenins forsikringsprogram:

- 1) «Det bør forsørges bistand i alle tilfeller av arbeidsuførhet, som inkludere alderdom, ulykke, sykdom, død av familieforsørgere, samt med fødselspermisjon og fødselsstønader» (Rimlinger 1993:250).
- 2) «Alle arbeidere og deres familier skal dekkes av sosial forsikringsprogrammer» (Rimlinger 1993:251).
- 3) «Stønader bør tilsvare den fulle inntjeningen og alle kostnader bør overlappes av arbeidsgiver og staten sammen» (Rimlinger 1993:251).

- 4) «Det bør være enhetlige forsikringsorganisasjoner (ikke organisasjon med risiko) som er dannet etter territorialprinsippet og under full styringskontroll av forsikrede arbeidere» (Rimlinger 1993:251).

Det bør bemerkes at disse prinsippene var opprinnelig i tysk sosialdemokratisk program og etter revolusjonen har de blitt «the cornerstones» av den sovjetisk sosiale trygd.

Dette sosiale forsikringsprogramet ble en del av Lenins ideologiske propaganda for den sosialistiske staten av arbeidere og kolkhoznikere.

Det er et velkjent faktum at alle sosiale samt politiske og økonomiske sovjetiske verdier ble tatt ut i fra marxisme-leninismes ideologi. Ideologi som var offisielt befestet i partiprogrammet i 1936 og videre i USSR Grunnloven i 1977.

«Partiprogrammet» var hoveddokumentet som baserte seg på de ideologiske prinsippene. Det ble vedtatt 2 slike programmer i løpet av den hele sovjetiske periode, den første ble vedtatt i 1919 og den andre- i 1961.

Den marxisme-leninistiske ideologi har på en måte begrenset politiske handlinger, men den ga også muligheter for myndighetens styring. Selv om «policymaking process» i USSR foregikk i henhold til statens ideologi kunne den allikevel tolkes på mange forskjellige måter, og det ble utnyttet av myndighetene.

Det andre forholdet som var særpreget for den sovjetiske velferdsstaten er at den var en del av en såkalt sosial kontrakt mellom folket og partiet.

Sosial kontraktteori ble utviklet på 18-hundratallet av to veldig kjente politiske filosofer Thomas Hobbes og Jean- Jacques Rousseau. Hovedpoenget i denne teorien var at mennesker frivillig går inn i kontrakt med statsstyre: «*De (mennesker) gir opp noen av sine rettigheter og staten må i neste omgang garantere å bevare og sikre sikkerhet, trygghet og en viss grad av frihet for sine innbyggere*» (min oversettelse) (Adam 1991:2).

Sosial kontrakt mellom befolkningen og partiet i Sovjetunionen var ikke skrevet ned i noen dokumenter det var vanligvis vedtatt i muntlig form. Sosial kontrakt, som er på en måte en avtale mellom mennesker og dem som er satt til å styre. Partiet med Lenin i spissen, lovet folket sosiale trygghet, full sysselsetting, lave priser, gratis utdanning og helsetjenester og

mange andre ting. I bytte mot sosiale velferdsordninger tok bolsjevikene (senere kommunister) politisk frihet fra folket og ble en hovedstyrke i landet.

«Mennesker har samtykket å akseptere lav lønn og ikke streike mot myndighetene og stå utenfor politikken, tilbake fikk de ei pakke av rettigheter og fordeler som kan bli betegnet som sosialistiske» (min oversettelse) (Adam 1991:3).

Den sosiale kontrakten proklamerte:

- Rett til å jobbe
- En pakke av sosiale programmer og sosial forsikring (slike som beskyttelse mot arbeidsledighet, stats støtte i tilfelle sykdom, uførhet, alderdom, sikring av helse omsorg)
- Stabilt lave priser på matvarer, dagligvarer og tjenester.
- Tilgang til utdanning (også høyre utdanning).

Med disse lovene forsøkte sovjetisk styret å overbevise sovjetiske statsborgere om sine gode hensikter og understreke sin forskjell fra de kapitalistiske land. De ville vise mennesker at sovjetiske myndigheter tar vare på dem og at de jobber for å sikre folkets velferd. Sovjetiske myndigheter prøvde alltid å overbevise sine statsborgere om at sosialismen er den eneste kraften i verden som er i stand til å løse problemer for arbeidere.

Selvsagt ble imidlertid ikke alle løfter utført. Mange av de løftene var ikke riktige eller ikke prioritert nok i politisk sammenheng. Samtidig var mange av dem rett og slett altfor lite finansiert.

5.2 Pensjoner

Som jeg har sagt ovenfor skulle pensjonssystemet i Sovjetunionen være egalitær, det vil si at i utgangspunktet alle statsborgere er likeverdige og har absolutt like rettigheter og adgang til nasjonal velferd som stor det i Grunnloven. Fra begynnelsen av lovgivningspolitikk i USSR ser vi imidlertid absolutt utillatelige ting for en sosialistisk stat.

For det første kommer det ut vedtakelser som først og fremst prioriterer pensjonister fra bestemte industrisektorer og offentlige tjenestemenn. Kolkhoznikere i sin tur hadde ikke noe

tilgang til statlig pensjoner frem til 1964 og mange grupper av befolkningen slike som selvstendige kraftsmenn, frivillige arbeidere eller husmødrene var rett og slett ikke inkluderte i pensjonssystemet i det hele tatt.

For det andre var pensjonene selv uakseptabelt forskjellige, de mest beskjedne pensjoner for kolkhoznikere og ganske sjenerøse pensjoner for nomenklaturen: *«It is expecting what all people in socialist regime have to get equal pensions, however usually “repressive apparatus” got preferential pensions the same about elite (high party and government) »* (Osborn 1970: 69).

For det tredje, ettersom pensjonsordninger og alle andre velferdsordninger i Sovjetunionen foregikk på bekostning av staten og arbeidsgivere så var velferdsytelser utmerket for partiet som gave til mennesker fra staten. Derfor måtte pensjonister eller «gave takere» være takknemlig for det mot sin sjenerøse stat og må ikke klage på den, selv om disse ytelser var svært små.

Til tross for alle disse ulemper i det sovjetisk pensjonssystemet har den utviklet seg og omfattet etter hvert nesten alle grupper av befolkningen. På lik måte som i vestlige land ble sovjetisk pensjonstrygd utviklet i høyt tempo etter andre verdenskrig.

Hvilke årsaker førte til en såpass raskt og altomfattende utvikling? Selvfølgelig, som påpekt av sovjetiske forskere, var den nødvendig for å gjenoppbygge landet etter krigen. Likevel forklarer vestlige forskere dette som *“a function of the other purposes rather than as a purpose in its own right”* (Osborn, 1970:18). Mange av vestlige forskere hevder at sovjetiske myndigheter utviklet velferdsordninger fordi de hadde store forventninger til utvikling av industrisektoren og gjennomføring av forhøyde produksjonsplaner.

5.3 Hypoteser

For analysedelen av oppgaven min tok jeg utgangspunkt i tidsperioden 1945-1991 for hele masteroppgaven. Likevel vil jeg bemerke at jeg for det meste skal fokusere på perioden 1960-1980 og alle data som brukes i analyseavsnittet tilhører denne perioden. Dette fordi det i disse tiårene foregikk en prosess med utforming av pensjonssystemer og den ble nesten fullført, og jeg synes at denne perioden er mest passende for analysen fordi systemet for pensjonstrygd i denne perioden ble altomfattende (loven 1964).

I dette kapitlet skal jeg se nærmere på tre hypoteser og i henhold til Esping-Andersen sine tre dimensjoner er hypotesene som følger:

- 1) De-kommodifiseringsgraden av mennesker i Sovjet Unionen var maksimal.
- 2) Graden av stratifisering var lav.
- 3) Graden av familialisme var lav.

Gjennom disse hypotesene kan jeg formode at velferdsstatstypen i Sovjetunionen hører til den sosialdemokratiske modellen.

5.4 De-kommodifiseringsdimensjon

Først skal jeg måle graden av dekommodifisering. I sitt arbeid måler Esping-Andersen graden av dekommodifisering ved hjelp av følgende indikatorer:

- 1) Minstepensjon som er prosent av standard gjennomsnittlig lønn.**
- 2) Gjennomsnittlig pensjon som er prosent av standard gjennomsnittlig lønn.**
- 3) Bidragsperiode: hvor mange aktive arbeidsår man må ha for å få basispensjon.**
- 4) Individuell delen av pensjon: hvor mye man må betale selv inn i pensjonskassen.**

Jeg skal bruke de samme indikatorene for å se i hvilken grad mennesker egentlig var beskyttet mot kommodifisering i Sovjetunionen.

5.4.1 Minste pensjon som er prosent av standard gjennomsnittlig lønn

For det første skal jeg måle prosent av minstepensjon med hensyn til gjennomsnittlig lønn. Jeg skal begynne med den første indikatoren som viser sammenheng mellom minstepensjon og gjennomsnittlig lønn.

Jeg vil bemerke at beregning som jeg skal gjøre blir dobbelt, den første for arbeidere og offentlige tjenestemenn og den andre for kolkhoznikere.

Gjennomsnitt lønn for arbeidere og offentlige tjenestemenn i 1968 var omkring 80 rubler per måned. Minstepensjon for samme grupper av befolkningen i 1968 var 30 rubler per måned

(Rimlinger 1993:288). Ved hjelp av beregninger som ikke er vanskelige kommer vi til et tall på 37,5 %. 37,5 % utgjorde minstepensjon av standard gjennomsnitt lønn til arbeidere og offentlige tjenestemenn.

Nå vil jeg beregne hvor mange prosenter som utgjør minstepensjon av gjennomsnittlig lønn for kollektivbønder/kolkosnikere. Minstepensjon for kollektivbønder var 12 rubler per måned (i 1965). Jeg vil bemerke at den var i 2,5 ganger lavere enn minstepensjonen for arbeidere. Gjennomsnittlige lønn for kollektivbønder i samme år var 51 rubler per måned (Beznin, Dimoni 2001:31). Prosent for minste pensjon i forhold til gjennomsnittlig lønn for kolkosnikere blir da 23,5 %.

For å beregne en gjennomsnittsprøsent for hele befolkningen må vi bare legge sammen 37,5 % og 23,5 % og dele det på to. Gjennomsnittsprøsent for minstepensjon for hele befolkningen, altså arbeidere og kolkhoznikere, blir tilsammen på 30,5 %.

Ifølge Esping- Andersen er prosent for minstepensjon i forhold til gjennomsnittlig lønn 26,5 % i konservative land, 31 % i liberalistiske land og 44,38 % i sosialdemokratiske land. Våre tall som er 30,5 % ligger mellom de konservative og liberalistiske regimene som sier oss noe om lav grad av dekommodifisering.

5.4.2 Gjennomsnittlig pensjon som er prosent av standard gjennomsnittlig lønn.

Det andre steget blir beregning av prosent av gjennomsnittlig pensjon med hensyn til gjennomsnittlig lønn.

Gjennomsnittlig lønn for arbeidere og offentlige tjenestemenn var 80 rubler per måned i 1970 (Rimlinger 1993:288). Gjennomsnittlige pensjon for samme gruppe av befolkningen og på samme tidspunktet var 41,1 rubler per måned (Lapidus, Swanson 1988:183). Så får vi at prosent for gjennomsnittlige pensjonen av gjennomsnittlige lønn var 51,3 % for arbeidere og offentlige tjenestemenn.

Gjennomsnittlig lønn for kollektivbrukene var 51 rubel per måned. Den gjennomsnittlige pensjonen for dem var 23 rubler per måned i 1970 (Lapidus, Swanson 1988:183). Så får vi prosent av gjennomsnittlige pensjon til lønn 45 %.

Gjennomsnittlige prosent for hele befolkningen i Sovjetunionen får jeg 48,15 %.

Ifølge Esping-Andersen sin beregning av de samme tallene for sosialdemokratiske land fikk han 53, 86 %, som er prosent av gjennomsnittlige pensjon av gjennomsnittlig lønn. I konservative land er denne prosenten 60,8 % og i liberalistiske land - 37,8 %.

Ved sammenlikning av resultatene kan jeg konkludere med at prosenten for gjennomsnittlige pensjon i forhold til gjennomsnittlige lønn i Sovjet Unionen var «middels». Den plasserer USSR mellom de liberalistiske og sosialdemokratiske regimene, men nærmere til det sosialdemokratiske regimet. Det sier oss at Sovjetunionen hadde høy, men ikke maksimalt grad av dekommodifisering i henhold til denne indikatoren.

5.4.3. Bidragsperiode : hvor mange aktive arbeidsår man må ha for å få basispensjon

Den tredje indikatoren er bidragsperiode. Bidragsperioden i alle sovjetiske land var henholdsvis 25 år og 20 for menn og kvinner. Denne arbeidsperioden ble fastsatt for arbeidere og offentlige tjenestemenn med pensjonsloven fra 1956 og for kollektivbønder med loven fra 1964 og er ikke endret siden da. I noen tilfeller var arbeidsperioden nedsatt til 20 og 15 år, for eksempel på grunn av vanskelige arbeidsforhold eller andre grunn.

Den grunnleggende bidragsperioden i Sovjetunionen var veldig liten i sammenlikning med Esping-Andersens data som viser oss at gjennomsnittlig arbeidsperiode i de liberalistiske land var 23, 6 år, i de sosialdemokratiske 22,4 år og i konservative land 36,9 år. Gjennomsnittlig grunnleggende bidragsperiode i Sovjet Unionen var 22, 5 år som er veldig nærme det sosialdemokratiske regimet. Jeg vil legge til her at på samme måte pensjonsalder i USSR var ganske lavt i sammenlikning med de vestlige land, 60 år for menn og 55 for kvinner. I henhold til denne indikatoren konkluderer jeg med at Sovjetunionen hadde maksimalt nivå av dekommodifisering.

5.4.4 Individuell del av pensjon: hvor mye man må betale selv inn i pensjonskassen

Den siste, men ikke minste indikatoren i Esping-Andersen sin måling av dekommodifiseringsgrad er individuelle bidrag til pensjonskassen. I Sovjetunionen vet vi at individuelle bidrag var 0. Arbeidstakere betalte ingenting til pensjonskassen. Staten sammen med arbeidsgiver (også statlig bedrift) og andre offentlige organisasjoner etablerte

pensjonsfondet hvor de akkumulerte pensjonsmidler. Denne indikatoren sier oss noe om maksimale dekommodifiseringsgrad i Sovjetunionen og plasserer den innenfor det sosialdemokratiske regimet.

5.4.5 Sammendrag

Jeg har gjennomgått alle indikatorene og har fått følgende resultater: i samsvar med alle indikatorene foruten den første «Minstepensjon som er prosent av standard gjennomsnittlig lønn» fikk jeg at dekommodifiseringsgrad i Sovjet Unionen var ganske høy. De data som vi fikk gjelder imidlertid kun pensjonstrygd, vi tar ikke til hensyn syketrygd og arbeidsledighetstrygd som det blir gjort i Esping-Andersen sin undersøkelse.

Siden jeg fokuserer på pensjoner i masteroppgaven min så vil jeg trekke fram en annen indikator som jeg synes er viktig. Denne indikatoren er antallet av arbeidsaktive pensjonister i landet. Denne indikatoren viser dekommodifiseringsgraden godt, ikke for hele befolkningen, men for pensjonister som er svært relevant for arbeidet mitt. I følge Lapidus og Swanson var antall arbeidsaktive pensjonister i 1956 i Sovjetunionen hele 59 % (Lapidus, Swanson 1988:188). Videre gikk denne prosent ned til 9,2 % i 1962 og opp igjen til 32 % i 1982 (Lapidus, Swanson 1988:188).

59 % er rett og slett sjokkerende tall som forteller oss at pensjonister var i stor nød og var tvunget til å arbeide etter at de hadde nådd pensjonsalder. Prosenten for arbeidsaktive pensjonister gikk ned med vedtakelse av den nye pensjonsloven av 1956 som justerte pensjoner opp for mange grupper av pensjonister. På ett år stupte prosent for arbeidsaktive pensjonister fra 59 % i 1956 til 28,6 % i 1957. Videre går antallet for arbeidsaktive pensjonister rett ned til 9,2 % (laveste prosent) i 1962 og fra 1963 begynner det å stige igjen (Lapidus, Swanson 1988:188).

Disse dataene viser oss at gjennomsnittlig ca. 21 % av alle alderspensjonister måtte jobbe i alderdommen for å overleve. Videre viser det at graden av dekommodifisering i sovjetiske samfunn og også mellom pensjonister ikke var like høy som jeg forventet.

Jeg kan ikke sammenligne disse dataene med andre land fordi jeg ikke har nødvendige data for alle 18 land som Esping-Andersen undersøkte i sitt arbeid. Imidlertid kan jeg formode at denne indikatoren sier noe om høy kommodifiseringsgrad for pensjonister i Sovjetunionen.

Som vi fant ut grad av dekommodifisering i Sovjetunionen var relativt lav for hele befolkningen, men på samme tid var ganske høyt blant pensjonister. Disse resultatene lar oss å plassere Sovjetunionen i mellom konservative land.

5.5 Stratifiseringsdimensjon

Grad av stratifisering skal vi måle med følgende indikatorer:

- 1) Antall av yrkesbaserte pensjonsprogrammer (grad av korporatisme).**
- 2) Pensjoner for offentlige tjenestemenn i prosent av GDP (grad av etatisme).**
- 3) Andelen av private pensjoner.**
- 4) Graden av universalisme som måles gjennom prosent av relevant befolkningen (16-65 år) som dekkes med pensjoner.**
- 5) Forholdet mellom gjennomsnittspensjon og maksimal pensjon.**

5.5.1. Antall yrkesbasertepensjons programmer (korporatisme)

Får å måle graden av korporatisme i det sovjetiske velferdsstatssystemet skal jeg se på antall yrkesbaserte pensjonsprogram i landet.

I utgangspunktet, i henhold til den sovjetiske ideologien som sier at alle mennesker i den sovjetiske stat er like, har alle like rettigheter og lik adgang til statlige velferdsordninger. Hovedpoeng i sovjetisk ideologi var at sovjetiske samfunn er egalitær samfunn og staten følger etter bevaring av egalitarismes prinsipp. Til tross for forventet egalitarisme ser vi imidlertid at det finnes mange privilegier og «unntagelser» i systemet selv for det som gjelder pensjoner.

Pensjonsprogramm i Sovjetunionen var tett knyttet til yrkesstatus. Spesielt gjaldt etterkrigspensjonslovgivning bare visse yrker og stillinger. Som regel var det yrker som var nødvendige for gjenoppbygning av statens økonomi i etterkrigstiden.

Det fins egne pensjonsordninger til nesten hvert industriområde. Først og fremst det er såkalte Liste nummer 1 og Liste nummer 2, lister over farlige yrker. Det finnes egne pensjoner for forskere, for militære og som har sagt, for nesten enhver økonominæring.

I tillegg til forskjellige yrkesbaserte pensjoner fins det mange spesielle pensjonsprogrammer slike som ansiennitetspensjoner, pensjoner på fordelaktige forhold, personlige pensjoner o.l. Disse overnevnte typer pensjoner var former av privilegerte alderpensjoner. Ansiennitetspensjoner, pensjoner på fordelaktige vilkår og personlige pensjoner var også knyttet til visse yrkesgrupper.

I følge Esping- Andersen sin «scoring prosedyre», får land som har to eller færre forskjellige pensjonsprogrammer 0 poeng (laveste korporatisme nivå-sosialdemokratiske land); land som har 2-5 pensjonsprogrammer får 2 poeng (liberalistiske land); og land som har mer enn 5 yrkesbaserte pensjonstyper får 4 poeng (høyeste korporatisme nivå-konservative land).

Som beskrevet i empirikapittelet var det ganske mange ulike yrkesbaserte pensjonsprogrammer. Det er litt vanskelig å telle nøyaktig hvor mange de var, men de var sikkert mer enn 5. I følge Esping-Andersen sin scoring gir jeg Sovjetunionen 4 poeng for korporatisme som peker på at det var høy grad av korporatisme i landet. Således plasserer jeg Sovjetunionen i det konservative regimet med høy grad av korporatisme.

5.5.2 Pensjoner for embetsmenn som er prosent av BNP (etatisme)

Nå skal jeg rede gjøre for graden av etatisme i den sovjetiske pensjonsotrygden. Selvsagt står det ingenting om det i sovjetisk litteratur, derfor må jeg se på post-sovjetiske eller utenlandske kilder. Først og fremst vil jeg vise til at offentlige tjenestemenn har fått sine første pensjoner litt senere enn arbeidere i 1937. Etter pensjonsloven fra 1956 ble imidlertid arbeidere og offentlige tjenestemenn gjort likeverdige, og alle påfølgende vedtakelser videre ble tatt for både arbeidere og offentlige tjenestemenn.

I hver eneste lov, vedtak, forskrift påpekes at det gjelder arbeidere og offentlige tjenestemenn. Derfor er det vanskelig å finne ut tallene som viser statistikken kun for offentlige tjenestemenn. Vanligvis viser statistikken tallene både for arbeidere og offentlige tjenestemenn sammen.

I Esping-Andersens arbeid måles graden av etatisme gjennom prosent som utgjør pensjoner til embetsmenn i forhold til BNP. I land hvor embetsmenns pensjoner utgjør 1 % av BNP eller mindre gir han 0 poeng, hvor 1-2,1 % gir han 2 poeng og hvor denne prosenten er 2,2 gir han 4 poeng.

Jeg kunne ikke finne relevante data for Sovjetunionen. Det var vanskelig først og fremst på grunn av udelelige data for arbeidere og offentlige tjenestemenn, men også på grunn at slike sovjetiske opplysninger fortsatt er skjult fra vanlige folket.

Om det som gjelder privilegier til partiarbeidere og andre embetsmenn kan jeg imidlertid si at de alltid hadde privilegert adgang til losji, utdanning, rekreasjon tilbud osv.

Denne situasjonen ble levende beskrevet av en marxist, nemlig M.N. Rutin allerede i 1932. Han skriver i sin bok: *«Folkekommissærer, stedfortredere, medlemmer av styre, ledere av truster, betydelige arbeidere av partiapparatet, redaktører av store aviser, styrelederne i sentralkomiteen av fagforeninger, lederne for regionale avdelinger av partiapparatet og fagforeninger var omfattet av «gjenfødselsprosessen». Ingen av dem, selv ikke arbeidere, har hatt noen forbindelse med folket på lenge, utover offisielle rapporter selvfølgelig. De er forsynte med høy lønn, ressorter, forskjellige typer stønader, hytter, luksuriøse leiligheter, mat forsyning (åpenlyst og hemmelig), gratis teatre, førsteklasse medisinsk behandling osv. og dette er ved siden av utrolig utarming og sultende land eksistens»* (min oversettelse) (Rutin 1992:227).

Ved beregninger som var gjort av Voslensky M.S; forfatteren av første bok om det sovjetiske nomenklaturet, *«den totale mengden av kontant og oppholdsutgifter (mat) rasjon til en sektor leder av partiets sentralkomité, foruten av statlige utgifter til underholdning av villaene hans, leiligheter, biler, betaling av personlige reiser og telefonsamtaler osv. ved begynnelsen av 80-tallet var 10 ganger høyere enn inntekt av vanlige sovjetiske arbeidere»* (min oversettelse) (Voslenskii 1991:276).

Slik orden var utbredd over hele Sovjetunionen. Både i sentrum og i periferien hadde embetsmenn store muligheter og privilegier, som gjorde dem til øverste privilegerte klasse. Noen forskere kaller dem borgerklasse.

Det er umulig å forestille seg at mennesker som levde under slike vilkår hele livet går over til en beskjedne levemåte i alderdom. Derfor kan vi forutsi at pensjonsytelser i likhet med andre trygdeytelser var veldig sjenerøse for embetsmenn. Ledere og folkekommissærer har dessuten fått livslang adgang og bruk av statens leiligheter, biler, hytter, osv. Som regel hadde de også beste helsebehandling og rekreasjonsmuligheter. Det er veldig vanskelig å regne ut størrelsen på den faktiske inntekten til en embetsmann i Sovjetunion, selv når de pensjonerte seg.

Derfor, selv til tross for manglende data, kan vi konkludere med at graden av etatisme i Sovjetunionen var høy og plassere den i det konservative regimet.

5.5.3 Andelen av private pensjoner i pensjonssektor

Når det gjelder private eller individuelle pensjoner, så det er klart at slike typer pensjoner ikke eksisterte i en sosialistisk stat. Det betyr at indeksen for andel av individuelle pensjoner var 0 i Sovjetunionen. Denne indikatoren forteller oss om lav grad av stratifisering i hele USSR-perioden.

5.5.4 Graden av universalisme som måles gjennom prosent av relevant befolkningen (16-65 år) som dekkes med pensjoner

Variabel universalisme er veldig vanskelig å måle i mitt tilfelle. For det første hvis vi skal ta data fra 1950-tallet får vi se at prosenten av befolkningen som får statlige pensjoner var ganske lav. Som vi husker fra tidligere, hadde ikke kolkosnikere som utgjorde nesten ½ delen av hele befolkningen hadde ikke rett til statlige pensjoner. Derfor kan jeg konkludere med at før 1964 var graden av universalisme i landet veldig lav.

Alderspensjonister i 1960 utgjorde kun 21,9 % av alle pensjonister i USSR. I 1966 utgjorde alderspensjonister allerede 50 % av alle pensjonister. Som vi ser vokser antall alderspensjonister fram med årene.

Det anses at etter loven fra 1964, som inkluderte kolkhoznikere i statlig pensjonsforsikring, ble all befolkning av Sovjetunionen dekket med alderspensjoner. Imidlertid har jeg allerede nevnt ovenfor at det var noen grupper av befolkningen som ikke var inkludert i pensjonssystemet i hele tatt. Det var selvstendige kraftsmenn, frivillige arbeidere, husmødrene o.l. Pensjonister fra disse gruppene utgjorde 13-15 % av alle (Osborn 1970).

I følge Esping-Andersen sin scoring, betegnes lav grad av universalisme ved dekking av 60 % av befolkningen eller mindre, hvis dekkingen er 61 % - 85 % er det middels grad av universalisme og høyeste grad av universalisme i land hvor pensjonsytelser dekker mer enn 85 % av befolkningen (Esping-Andersen 1990).

Da kan vi konkludere med at før 1964 var graden av universalisme i Sovjetunionen veldig lav og etter 1964 har graden av universalisme blitt høyere, men likevel ikke maksimal. I følge denne indikatoren plasserer vi Sovjet Unionen i det konservative regimet.

5.5.5 Forholdet mellom gjennomsnittspensjon og maksimalpensjon

Jeg vil redegjøre for denne indikatoren for to forskjellige år. Først for 1970 og deretter for 1980.

Som vi tidligere har definert var gjennomsnittlig pensjon for arbeidere og offentlige tjenestemenn i Sovjetunionen var 41,1 rubler per måned, for kolkhoznikere 23 rubler per måned i 1970 (Lapidus, Swanson 1988:183). Da var middelverdien for pensjoner til hele befolkningen 32,05 rubler per måned.

I 1980 var pensjon for arbeidere 60,1 rubler per måned og for kolkhoznikere 45, 4 rubler per måned (Lapidus, Swanson 1988:183). Middelverdien får vi da på 52,75 rubler per måned som var gjennomsnittlig pensjon for hele befolkningen.

Maksimal pensjoner for arbeidere og offentlige tjenestemenn var 120 rubler per måned. I løpet av nesten 30 år fra 1956 til 1980 var ikke høyeste pensjonssats endret.

Kolkhoznikere hadde høyeste pensjonssats på 102 rubler i periode 1964-1980. I 1980 ble maksimal pensjoner for arbeidere/offentlige tjenestemenn og kolkhoznikere like, nemlig 120 rubler per måned. Den middelverdien vi får for hele befolkningen blir da 111 rubler per måned før 1980 og 120 rubler per måned etter 1980.

I Esping- Andersen sitt arbeid scoret de forskjellige landene på følgende måte. Dersom prosenten for gjennomsnittlig pensjon utgjør 55 % av maksimal pensjon eller mindre, får systemet 0 poeng. Dersom prosenten for gjennomsnittlig pensjon utgjør 55-80 % av maksimal pensjon, får systemet 2 poeng. De som har mer enn 80 % får 4 poeng.

Etter enkle utregninger får vi at prosenten for gjennomsnittspensjon til maksimalpensjon var ca. 30 % i 1970. Det er jo en veldig liten prosent som igjen viser oss at det var et veldig stor gap i pensjonsstørrelser.

I 1980 var differansen mellom gjennomsnittlige pensjon og maksimalpensjon litt mindre, men fortsatt uakseptabelt stor. Gjennomsnittlig pensjon utgjorde bare 44 % av maksimalpensjon.

Det sovjetisk pensjonssystemet får 0 poeng i dette tilfellet og definerer det som et system med veldig høy grad av stratifisering og derfor plasseres det innen det konservative regimet.

5.5.6 Sammendrag

Jeg har undersøkt alle indikatorene som gjelder stratifiseringsgrad i Sovjetunionen og nemlig pensjonssystem og pensjonister. Esping-Andersen bruker også arbeidsledighetstrygd og syketrygd i sin undersøkelse av stratifiseringsgraden, men jeg har begrenset min analyse til pensjonstrygdsindikatorene, som jo er mitt emne.

I utgangspunktet var hypotesen min at stratifiseringsgraden i Sovjetunionen var høy og som dermed plasserte den i det sosialdemokratiske landet. Imidlertid fant jeg ut at grad av stratifisering i «egalitær» (*egalitær* (om samfunnsform), som tar sikte på likhet, som bygger på prinsippet om alles likeverd⁴) sovjetisk samfunn var ganske høy og i overensstemmelse med nesten alle indikatorene. Kun en indikator «Andelen av private pensjoner i pensjonssektor» har vist oss lav grad av stratifisering. I samsvar med all data som jeg undersøkte kan jeg dermed konkludere med at graden av stratifisering i Sovjetunionen var høy og plasserte den sovjetiske velferdsstaten i det konservative regimet med høy tilsvarende grad av korporatisme og etatisme.

5.6 Familialismedimensjon

Familialisme er tredje og siste dimensjonen i Esping-Andersen sin kvalifisering.

Han måler familialismedimensjonen gjennom fire forskjellige indikatorer.

- 1) **Statlige utgifter til familie som er prosent av BNP.**
- 2) **Utgifter til subsidiering av familier med barn.**
- 3) **Offentlig barneomsorg (for barn under 3 år).**
- 4) **Hjemservice for eldre (for mennesker som er 65 år og over)**

⁴ Store Norske Leksikon

Som jeg har nevnte ovenfor er familiens velferdssordninger ikke med i oppgaven min og derfor vil jeg bare drøfte litt om familieideologi i Sovjetunionen og skal prøve å finne ut noe om de andre. Jeg skjønner godt at det blir nesten umulig å definere graden av de-familialisme eller plassere Sovjeunionen mellom tre av disse regimene med manglende data, men uansett skal jeg prøve å definere den i mer eller mindre grad.

5.6.1 Familiekonsept og plassen til familien i sovjetisk ideologi og samfunn

En familie i Sovjetunionen var en celle i samfunnet. Det var en ganske sterk tradisjonell institusjon helt siden den imperialistiske tiden.

Familiedyrking var en av oppgavene som sto i det sovjetiske ideologiprogrammet. Familie, moderskap og offentlig barneomsorg var alltid på første plass i sovjetisk propaganda, fordi den sovjetiske ideologien likestilte menn og kvinner og selv prioriterte kvinner i noen tilfeller.

Hvis vi skal snakke om likestilling mellom kjønnene, vil jeg bemerke at Sovjetunionen var et av de første landene som ga lik rett til kvinner som menn. Dessuten var det ikke bare formell likestilling, men det var lovfestet. Kvinner fikk lik rett og adgang til jobb, utdanning, sosiale tjenester og velferd. For eksempel, i 1975 utgjorde prosenten av kvinner i nasjonaløkonomien 51,4 % av alle arbeidere (Sosial utvikling i USSR. Statistikk bok. 1990). I 1959 utgjorde prosenten av arbeidsaktive kvinner 69 % av all kvinnelig befolkningen i alder 19-59 år (Osborn 1970: 57). Det er ganske høye tall som sier oss at lovgivning i forhold til likestilling har virket godt.

Nå vil jeg se på familievelferdsordninger som har hjulpet kvinner på lik linje med menn til å bli de-familialisert og delta i nasjonal økonomiutvikling.

En av forskerne sier at «*sovjetisk sosialpolitikk i forhold til familieinstituttet var veldig begrenset og ikke systematisert. Institusjonelle familieinteresser utmerket seg ikke i statens sosialpolitikk og kom derfor ikke i betraktning*» (min oversettelse) (Rabzhaeva 2003). Hun forklarer dette med flere grunner. Den sovjetiske staten hadde ikke tilstrekkelig resurser i første tiår for å frigjøre kvinner fra husholdning og barneomsorg. For det andre hadde den patriarkalske familien fortsatt sterke røtter og hadde stor vekst i samfunnet, særlig i landsbyer og som vi vet var landsby befolkning den dominerende delen av den sovjetiske befolkningen enda mange tiår etter revolusjonen.

I etterkrigstiden begynte hele landet en omfattende «jobb mobilisering» av kvinner. På grunn av manglende arbeidskraft har kvinner erstattet menn i mange industriområder. Samtidig ble det vedtatt lover som hjalp kvinnelige arbeidere å ”de-familialisere” seg.

Siden 80-tallet ble det vedtatt lover i Sovjetunionen som har festet riktige «sosial-demokratiske» tiltak i forhold til moderskap. Det ble innførte engangsstøtte for barn, delvis betalt fødselspermisjon (opp til 1 år), en rekke av fordelinger til arbeidsaktive mødrene. Videre ble betalte fødselspermisjon økt opp til 1, 5 år, det ble innført ekstra fødselspermisjon fra 1,5 til 3 år uten betaling, men med bevaring av arbeidsplass (Rabzhaeva 2003).

For familier i hele tatt kan jeg bemerke at familier med 3 og flere barn fikk støtte fra staten. Familier som tapte hovedforsørger har fått støtte fra staten likeledes enslige mødre har fått støtte fra staten.

Kvinner som har oppdratt 5 og flere barn opp til 8 år hadde rett til pensjon på fordelaktige vilkår med senket ansiennitetsperiode.

5.6.2 Offentlig barneomsorg (for barn under 3 år)

For å gjøre kvinner i noen grad mere fri fra barneomsorg har det vært utviklet et stort system av offentlige barnehager. Systemet med barnehager var ganske godt utviklet i Sovjet Unionen. I 1965 var antall av barn som var påmeldt på barnehager 6.2 mill., i 1968 har dette tallet vokst til 9 millioner. Dette sier Osborn «for American standards a very good ratio» (Osborn 1970:58). Den gjennomsnittlige prosenten av offentlig barneomsorgsdekning var 45 % i 1968. Allikivel, i sammenlikning med sosial-demokratiske land med gjennomsnittlig dekning på 31 % (Danmark 48 %, Sverige 29 %, Finland 22 % og Norge 12 %) hadde Sovjetunionen den høyeste grad av de-familialisme. Andre regimer har enda mindre grad av dekning. Liberale land hadde gjennomsnittlig 1,9 %, kontinentaleuropeiske land 9, 2 % og sør-europeiske 4,7 % (Esping- Andersen 1999: 71).

Det bør bemerkes at alle førskoleorganisasjoner i likhet med andre typer av utdanningsinstitusjoner (skoler, universiteter osv.) i Sovjetunionen var drevet på statens bekostning.

5.6.3 Statlige utgifter til familieytelser som prosent av BNP

Når det gjelder familietilskudd, må jeg dessverre si at jeg ikke klarte å finne noe data om det. Imidlertid har jeg gjort noen beregninger på grunnlag av eksisterende data.

Jeg tok året 1979 som utgangspunkt for mine beregninger, og i dette året BNP i Sovjetunionen var 606.2 bill.rub., totale sosialforsikringsutgifter 42.3 bill.rub. hvorav 30 bill.rub. var pensjonsutgifter (Lapidus, Swanson 1988:174). I følge Lapidus og Swanson utgjorde pensjoner 5 % av BNP. Ved hjelp av enkle utregninger får jeg da at utgifter til sosial forsikring foruten pensjonsforsikring utgjorde ca. 1.9 % av BNP i Sovjetunionen i 1979. 1.9 % eller 11,9 bill.rub. har staten brukt til arbeidsledighetstrygd, uføretrygd, syketrygd, familietilskudd og alle andre sosiale sosialeordninger i 1979. Til sammenlikning med sosialdemokratiske regimer for eksempel, hvor kun familietilskudd utgjorde 1.85 % av BNP kan vi se at i Sovjetunionen har brukt mye mindre til familietilskudd. Da konkluderer jeg med at i Sovjetunionen i henhold til denne indikatorens grad av familialisme var veldig høy som tilhører enten liberalistiske regimet med 0,21 % eller konservative regimet med 0,37 %.

5.6.4 Hjemservice for eldre (for mennesker som er 65 år og over)

Det som gjelder hjemmeservice (home-help services for the aged) for eldre må jeg si at jeg har ikke funnet noen data om det. Imidlertid kan jeg trygt å si at det var ingen lovfestede vedtak om dette i hvert fall. Det er mulig at det var noen lokale eller (liksom) bedriftstilknyttede hjemmeservicetiltak for «sine ex -arbeidere» men det var ingenting som peker på noen lover eller vedtak i landsmålestokk. Dersom det ikke finnes noe lovfestede beslutninger, kan jeg konkludere med at hjemmeservicetiltak for eldre var veldig svakt utviklet i Sovetunionen. Mange pensjonister bodde sammen med sine barn, og særlig var det utbredd på landsbygd fordi pensjoner til kolkhoznikere var veldig beskjeden. De har hjulpet til med barnebarn og har jobbet på private gårder.

De gamle menneskene som ikke kunne passe på seg selv og ikke hadde familie som kunne gjøre det for dem bodde på sykehjem eller på gamlehjem. Antall sykehjem eller gamlehjem hvor pensjonister bodde var veldig liten, for eksempel i Vologodskaya oblast var det kun én slik institusjon med kapasitet til 40 mennesker, men selvfølgelig var behovet for plasser mye større (Dimoni 2002).

Således kan jeg konkludere med at i følge denne indikatoren var familialismegraden av pensjonister i Sovjetunionen høy, spesielt blant landsbyinnbyggere.

5.6.5 Utgifter til subsidiering av familier med barn

Subsidiering av familier med barn i Sovjet Unionen var annerledes enn i andre land. Først og fremst var det ikke subsidiering av alle familier. Støtte fra staten kunne bare familier med en forelder, familier med 3 eller flere barn og ubemidlede familier få (familier med lave inntekter). (Lov nr. 10 App. A) Det var ikke sagt noe i denne loven om hjelpen til alle familier med barn.

Subsidier fra staten, selv til nødlidende familier var ikke så høy uansett. For eksempel var understøttelse fra staten til enslige mødre 20 rubler per måned per et barn, mens gjennomsnittlig bruttoinntekt per familiemedlem var 75 rubler per måned. (Lov nr. 10 App. A)

På grunnlag av foreliggende data kan jeg konkludere med at graden av familialisme i Sovjetunionen var ganske høy i henhold til denne indikatoren. Derfor plasserer vi Sovjetunionen i det konservative regimet.

5.6.6 Sammendrag

Jeg har vurdert alle indikatorene som Esping-Andersen mente var relevante i sitt arbeid angående familialismedimensjon. I utgangspunktet ved hypotesen min var at familialismegraden i Sovjetunionen var ganske lav, og at den tilsvarte det sosialdemokratiske velferdsstat regimet. Imidlertid fant jeg ut at tre indikatorer av fire peker på høy grad av familialisme i landet. Bare den offentligebarneomsorgsindikatoren peker på en høy grad av de-familialisme og dette er knyttet til de-familialisering av kvinner først og fremst.

Som jeg fant ut var familialismegraden i Sovjet Unionen ganske høy og derfor plasserer jeg den i det konservative regimet.

Kapittel 6. Konklusjon.

I dette arbeidet forsøker jeg å analysere oppbygging og utvikling av den sovjetiske velferdsstatsmodellen. Jeg bruker pensjonstrygd som hoveddimensjon ved en velferdsstat, for å vise hvordan den sovjetiske velferdsstaten virkelig fungerte, med pensjonsordninger som utgangspunkt.

Oppbygging og utvikling av en velferdsstat i Sovjetunionen foregikk annerledes enn i de vestlige land. Mangel på partikonkurranse og ett partis dominans over staten gjorde denne prosessen langvarig. Sosialpolitikk i den sovjetiske staten ble gjennomført etter ordre ovenfra. Befolkningen deltok ikke i politiske beslutningsprosesser i det hele tatt og de kunne ikke uttale sine meninger eller sin misnøye med politikken som ble gjennomført i landet. Det viktigste kjennetegnet ved den sovjetiske velferdsstaten og den sovjetiske sosialpolitikken i sin helhet var at den først og fremst skulle forsterke statens posisjon og utvikling, og velferdsordningene skulle virke motiverende for folket.

Alle lovgivnings-dokumenter som ble utgitt forteller oss at arbeidslivet alltid stod på første plass i Sovjetunionen. I tillegg til arbeidsliv hadde faktorer som utdanning og bosted også en viktig rolle i fordeling av velferdsytelser.

Som jeg har påpekt ovenfor var pensjonstrygd og velferdsstat i sin helhet i Sovjetunionen bare et middel for gjennomføre store oppgaver og planer som ble utformet for den sovjetiske befolkning og landets ulike næringssektorer. Sovjetiske myndigheter var tvunget til å innføre velferdsordninger for å tiltrekke arbeidskraft og for å oppnå maksimal produksjonstempo, slik at de kunne opptre som supermakt på verdensarenaen.

Utvikling av pensjonstrygd har vist oss veldig presist hvilke type arbeidstakere som var viktige for staten, og hvilke type jobber som ble definert som andregrads jobber. Det viste oss også at det var en betydelig lagdeling i et «egalitært sovjetisk samfunn». De øverste myndighetene eller partiapparatet hadde sine privilegier, og til og med sine egne velferdsordninger.

Andre del av oppgaven var å definere hva slags type velferdsstat som Sovjetunionen praktiserte, sett i lys av de vestlige velferdsstats-modellene. For å svare på dette spørsmålet brukte jeg den mest kjente velferdsstatstypologisering, som ble utviklet av Gøsta Esping-Andersen. Hans typologisering av velferdsstater er den mest utbredte og mest anerkjente blant forskere.

Esping-Andersen har vurdert velferdsstater i henhold til deres forhold til marked, sosial status og familie. Han fant ut at noen stater har systemer for velferdsordninger som er tett knyttet enten til familie, individets sosial status eller markeds-relasjoner.

Esping-Andersen skilte ut tre typer av velferdsstater: liberalistisk, konservativ og sosialdemokratisk. Ved hjelp av Esping-Andersens velferdsstattypologi, utviklet på basis av og for kapitalistiske land, vurderte jeg i hvilken grad sovjetisk befolkning var avhengig av markedet (grad av dekommodifisering), sosial status (grad av stratifisering) og familie (grad av familialisme) i sin alderdom. Deretter forsøkte jeg å plassere den sovjetiske velferdsstaten i forhold til de tre velferdsstats-typene eller -regimene.

I analysen vurderte jeg de-kommodifiseringsgrad, stratifiseringsgrad og grad av familialisme i USSRs pensjonstrygd-system. Jeg tok ikke til hensyn slike indikatorer som syketrygd eller arbeidsledighetstrygd.

For å definere disse tre dimensjoner jeg har laget tre hypoteser som formoder at dekommodifiseringsgraden i Sovjetunionen var maksimalt, stratifiseringsgraden var lav og grad av familialisme var lav. Disse tre hypotesene har jeg sjekket videre i oppgaven ved hjelp av et visst sett av indikatorer.

Ved måling av dekommodifiseringsgraden i Sovjetunionen har alle indikatorer som jeg har brukt pekt på høyt grad av dekommodifisering i landet. Ettersom jeg fokuserer på pensjoner for å sjekke grad av dekommodifisering blant pensjonister, tok jeg enda en indikator som viste at den sovjetiske pensjonstrygden ikke kunne forsørge alle pensjonister ved alderdommen, slik at en betydelig del av dem måtte fortsette å jobbe utover oppnådd pensjonsalder.

Ved måling av stratifiseringsdimensjon vurderte jeg flere indikatorer og blant dem var grad av korporatisme og grad av etatisme. Jeg har funnet at grad av korporatisme og etatisme var høyt i det påstått «egalitære» sovjetiske samfunnet. De andre indikatorene som jeg brukte viste også at stratifisering mellom mennesker og pensjonsytelser var svært avhengige av yrkestype, type av utdanning og bosted. Høyt grad av stratifisering innebærer at den sovjetiske velferdsstaten hører hjemme innenfor det konservative velferdsstatsregimet.

Den siste dimensjonen, familialisme, tilhører ikke pensjonssystemet. Men for å skape et fullstendig bilde og for i størst mulig grad å følge Esping-Andersen sitt analyseskjema, har jeg også undersøkt graden av familialisme i Sovjetunionen. Jeg må imidlertid bemerke at data

som ble brukt i denne forbindelsen ikke har samme kvalitet som øvrige data, og noen ganger kunne jeg rett og slett ikke finne riktige data. Vurderingen av familialisme-dimensjonen er derfor noe mindre sikker.

Ved vurdering av indikatorene som peker på grad av familialisme fant jeg ut at nesten alle indikatorene viser en høy grad av familialisme i landet. Men på tross av høyt grad av familialisme, ble det likevel satt i verk noen tiltak som lot kvinner bli de-familialisert i noen grad. Høyt grad av familialisme i Sovjetunionen sett under ett, og middels grad av familialisme blant sovjetiske kvinner ledet meg til å plassere den sovjetiske velferdsstaten i det konservative regimet.

Sett under ett viser alle de tre dimensjonene, dvs. grad av de-kommodifisering, grad av stratifisering og grad av familialisme, at den sovjetiske velferdsstaten hører til den konservative velferdsstatstypen. I sum avkrefter dette mine tre hypoteser. Dette betyr at den velferdsstaten som sovjetiske myndigheter utviklet, og som her er blitt analysert gjennom pensjonssystemet, ligger et godt stykke unna den politiske retorikken som rådde grunnen i den samme perioden.

Litteraturliste:

- Adam, Jan (1991): *Economic Reforms and Welfare Systems in the USSR, Poland and Hungary*. London: Macmillan Academic and Professional LTD. Printed in Hong Kong.
- Andreev, V.S. (1979): *Socialnoe obespechenie v SSSR za 60 let*. Moskva: RIO VUZI.
- Andreß, Hans-Jurgen; Heien, Thorsten (1999): *Four Worlds of Welfare State Attitudes? A comparison of Germany, Norway and the United States*. Cologne, Germany. Large Scale Data Analysis.
- Aralov, Viktor; Levshin, Anatolii (1959): *Socialnoe obespechenie v SSSR*. Moskva: Gospolitizdat.
- Arts, Wil; Geilissen, John (2002): *Three worlds of welfare capitalism or more? A state-of-the-art report*. Journal of European Social Politic. Vol. 12 No. 2
- Babbie, Earl R. (1998): *The practice of social research*. Belmont, Canada: Wadsworth Pub. Co.
- Batigin, Konstantin Stepanovich(1974): *Pensii rabochih i sluzhashih v SSSR*. Moskva: Znanie.
- Beznin, M.A.; Dimoni T.M. (2001): *Povinnosti rossiiskogo krestjyanstva v 1930-1960-h godah*. Vologda.
- Dimoni, T.M. (2002) *Socialnoe obespechenie kolkhoznikov Evropeiskogo Severa Rossii vo vtoroi polovine XX veka*. I Artemova O. V., Beznin M.A., Dimoni T.M. (red.) *Severnaya derevnya v XX veke: aktualnie problem istorii*. Vologda: Legia.
- Esping-Andersen, Gøsta (1990): *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, Gøsta (1999): *Social foundations of postindustrial economies*. New York: Oxford University Press.
- Easterby-Smith, Mark; Thorpe, Richard and Jackson, Paul R. (2008): *Management Research by Mark Easterby-Smith, Richard Thorpe and Paul R. Jackson*. New York: SAGE Publications Ltd.
- Ferragina, Emanuele; Seeleib-Kaiser, Martin (2011): *Thematic Review: Welfare Regime Debate: Past, Present, Futures?* The Policy Press.
- Harland, A; S. Kuhnle og T. I. Romøren (red) (2001): *Den norske velferdsstaten*. Oslo: Gyldendal.

- Kvale, Steinar (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oversatt av Tone M. Anderssen og Johan Rygge. Oslo: Gyldendal.
- Lapidus, Gail; Swanson, Guy (red.) (1988): *State and welfare USA/USSR. Contemporary Policy and Practice*. Institute of international studies: University of California.
- Normann, Tor Morten; Rønning, Elisabeth; Nørgaard Elisabeth (2009): *Utfordringer for den nordiske velferdsstaten- sammenlignbare indikatorer*. Nielsen Johannes (red.) Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO)
- Osborn, Robert (1970): *Soviet Social Policies: welfare, equality and community*. The Dorsey press.US.
- Øverby, Einar (2009): *Internasjonale perspektiver på sosialpolitikk*. i Stamsø, Mary Ann (red) *Velferdsstaten i Endring. Norsk sosialpolitikk ved starten av et nytt århundre*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Pettersen, Per Arnt (1987): *Pensjoner, Penger, Politikk*. Universitetsforlaget. Drammen Tangen-Trykk A/S.
- Pettersen, Per Arnt; Borre Ole; Scarbrough Elinor (red) (1995): *The Scope of Government. The Welfare State: The Security Dimension*. New York: Oxford University Press Inc.
- Rabzhaeva, M.V. (2003): *Semjya v russskom obshestve: istoricheskii i sociokulturnii analiz*. Ryazan'. <http://www.gender-cent.ryazan.ru/rabzhaeva1.htm>
- Repstad, Pål (1998): *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforl.
- Rimlinger, Gaston V (1993): *Welfare Policy and Industrialization in Europe, America and Russia*. England, Hampshire: The Estate of Gastong V Rimlinger.
- Rutin, M. N. (1992): *Na koloni ne vstanu*. Moskva: Politizdat.
- Saltnes, Ann-Charlotte (2005): *Polen- hva slags velferdsstat?: en analyse av den polske velferdsstaten under- og etter kommunismen, med utgangspunkt i Esping-Andersens tre velferdsmodeller*. Masteroppgave. Oslo: A. Saltnes
- Silverman, David (2005): *Doing Qualitative research. A practical handbook*. SAGE publications Ltd.
- Sinyavskaya, Oksana Vyacheslavovna (2010): *Istoriya pensionnoi reformi v Rossii*. <http://www.ru-90.ru/>
- Tsederbaum, Jurii Yakovlevich (1980): *Pensii kolhoznikam*. Moskva: Znanie.
- Tuchkova, E.G, Zaharov M. L. (1988) *Socialnoe obespechenie i obsluzhivanie pensionerov*. Moskva, BEK.

Anna Aparenko

Voslenskii, Mikhail Sergeevich (1991): *Nomenklatura. Gospodstvujushii klass Sovetskogo Souza*. Moskva: «Sovetskaya Rossiya».

Weir, Fred (2009) *Why nearly 60 percent of Russians 'deeply regret' the USSR's demise*. i *The Christian Science Monitor*.

<http://www.csmonitor.com/World/Europe/2009/1223/Why-nearly-60-percent-of-Russians-deeply-regret-the-USSR-s-demise>

Gjennomsnittsalderen økt med fem år de siste 30 årene. i *Aftenposten* 6. desember 2010

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3937099.ece#.T5IleDIyHTo>

Uteryannaya istoriya. Statistika SSSR. [http://lost-](http://lost-empire.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=17628&Itemid=9)

[empire.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=17628&Itemid=9](http://lost-empire.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=17628&Itemid=9)

<http://snl.no/proletariat>

Appendix A.

Lov nr. 1. *Vedtak fra Ministerrådet av USSR fra den 28. september 1949 nr. 4140 «Om lovfesting av pensjons forordning til forskere.»* (Постановление Совмина СССР от 28.09.1949 N 4140 Об утверждении положения о пенсионном обеспечении работников науки.)

Lov nr. 2. *Loven fra 4.mai 1961 «Om å styrke kampen mot lediggjengere, snyltere og parasittere som unndrar seg plikten å jobbe og fører samfunnsnedbrytende liv.»*

(Указ Президума Верховного Совета РСФСР от 4.05.1961 Об усилении борьбы с лицами (бездельниками, тунеядцами, паразитами), уклоняющимися от общественно-полезного труда и ведущими антиобщественный паразитический образ жизни)

Lov nr. 3. *Lov av USSR fra den 14. juli 1956 «Om statlige pensjoner.»* (Закон СССР от 14.07.1956 О государственных пенсиях)

Lov nr. 4. *Vedtak fra Ministerådet av USSR fra den 20. desember 1958 «Om ansiennitetspensjoner til ansatte av luftfartstilsynet og luftfart»* (Совет министров СССР Постановление от 20 декабря 1958 года № 1372 О пенсиях за выслугу лет работникам летно-подъемного состава гражданской авиации и воздухоплавания.)

Lov nr. 5. *Vedtak fra Ministerrådet av USSR fra den 17. desember 1959 «Om ansiennitetspensjoner til ansatte av undervisningsinstitusjoner, helsevesenet og landbruk.»* (Совет Министров СССР Постановление от 17 декабря 1959 года № 1397 О пенсиях за выслугу лет работникам просвещения, здравоохранения и сельского хозяйства.)

Lov nr. 6. *Vedtak fra Ministerrådet av USSR fra den 14. november 1956 nr. 1475 «Om personlige pensjoner.»* (Постановление Совмина СССР от 14 ноября 1956 года № 1475 О персональных пенсиях.)

Lov nr. 7. *Lov av USSR fra den 17. juli 1964 Om pensjoner til medlemmer av kollektivbruk.* (Закон СССР от 15.07.1964 О пенсиях и пособиях членам колхозов.)

Lov nr. 8. *Vedtak fra Ministerrådet av USSR fra den 26. september 1967 Nr. 1909 «Om den viderekommende forbedring av pensjonstrygd.»* (Указ Совмина СССР от 26 сентября 1967 года № 1909 О дальнейшем улучшении пенсионного обеспечения.)

Lov nr. 9. *Vedtak fra Ministerrådet av USSR fra den 22. januar 1981 Nr. 236 «Om den viderekommende forbedring av sosialtrygd».* (Постановление Совета Министров СССР от 22.01.1981 N 236 "О мерах по дальнейшему улучшению социального обеспечения населения".)

Lov nr. 10. *Vedtak fra Ministerrådet av USSR fra den 22. januar 1981 № 235 Om tiltak av forsterkelse av statlige hjelp til familier med barn.* (Постановление Совета министров СССР от 22 января 1981 года № 235 О мерах по усилению государственной помощи семьям, имеющим детей).

Lov nr. 11. *Vedtak fra Ministerrådet av USSR fra den 20. august 1987 Nr. 976 «Om innføring av frivillig supplementspensjon forsikring for arbeidere, offentlige tjenestemenn og kollektivbønder».* (Постановление Совмина СССР от 20.08.1987 № 976 О введении добровольного страхования дополнительной пенсии для рабочих, служащих и колхозников).

Lov nr.12. *Lov av USSR fra den 15. mai 1990 «Om pensjonstrygd for statsborgere USSR»* (Закон СССР от 15.05.1990 О пенсионном обеспечении граждан СССР).

